

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**KENTSEL KİYİLLARIN TASARIMINDA
GÜVENLİK KAVRAMININ ETKİLERİ**

HAMİYET AKYAZICI

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANABİLİM DALI
KENTSEL MEKAN ORGANİZASYONU TASARIM PROGRAMI**

**DANIŞMAN
DOÇ. DR. NİLGÜN ÇOLPAN ERKAN**

İSTANBUL, 2017

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KENTSEL KİYİLLARIN TASARIMINDA
GÜVENLİK KAVRAMININ ETKİLERİ

Hamiyet AKYAZICI tarafından hazırlanan tez çalışması 22.12.2017 tarihinde aşğıdaki jüri tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Nilgün Çolpan ERKAN
Yıldız Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Nilgün Çolpan ERKAN
Yıldız Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Zekiye YENEN

Yıldız Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet OCAKÇI

İstanbul Teknik Üniversitesi

ÖNSÖZ

Tez çalışması kapsamında kentsel kıyılarda oluşan mekânsal problemlerin, kullanıcıda yarattığı suç korkusu ve güvensizlik hissine etkisi araştırılmaktadır. Bu doğrultuda, suç korkusu ve 'Çevresel Tasarım Yoluyla Suçu Önleme' (CPTED) kavramlarının kentsel kıyı mekânları ile ilişkisi kurulmakta ve "Güvenli Kıyı Mekânı Tasarım Ölçütleri" belirlenmektedir. Bu ölçütler ile değerlendirilen kentsel kıyı mekânı için CPTED yaklaşımı doğrultusunda kentsel tasarım yolu ile iyileştirme önerileri geliştirilmektedir.

Yüksek lisans eğitimim ve tez çalışmam süresince değerli tecrübeleri ve fikirleri ile bana yol gösteren tez danışmanım Doç. Dr. Nilgün Çolpan ERKAN'a;

Ve bana her zaman destek olan sevgili aileme teşekkür ederim.

Aralık, 2017

Hamiyet AKYAZICI

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
KISALTMA LİSTESİ	vi
ŞEKİL LİSTESİ.....	vii
ÇİZELGE LİSTESİ	viii
ÖZET	x
ABSTRACT	xii
BÖLÜM 1	
GİRİŞ.....	1
1.1 Literatür Özeti.....	1
1.2 Tezin Amacı.....	1
1.3 Hipotez.....	1
1.4 Kapsam	2
1.5 Yöntem	2
BÖLÜM 2	
KAVRAMSAL VE KURAMSAL YAKLAŞIM	5
2.1 Güvenlik ve Kent Güvenliği.....	6
2.1.1 Suç Korkusu	8
2.1.2 Suç Korkusu ve Mekân ilişkisi.....	10
2.2 Kentsel Tasarımla Güvenli Mekânlar Oluşturmak	13
2.3 Kentsel Kıyı Mekânı	17
2.3.1 Kentsel Kıyı Mekânı Tasarımı	18
2.4 Kıyı Mekanında Güvenlik	23
2.4.1 Kentsel Tasarım – Güvenlik İlişkisi	23
2.4.2 Kıyı Mekânlarında Güvenlik Ölçütleri.....	29

BÖLÜM 3

KADIKÖY KIYI REKREASYON ALANI TASARIMININ GÜVENLİK KAVRAMI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ.....	35
3.1 Kadıköy Kıyı Rekreasyon Alanı.....	35
3.1.1 Konum, Çevre İlişkileri.....	36
3.1.2 Fiziksel, İşlevsel Yapı.....	38
3.1.3 Sosyal Yapı.....	43
3.2 Alan Çalışması Değerlendirme.....	43
3.2.1 Gözlem Çalışması Bulguları	43
3.2.1.1 Kadıköy Kıyı Rekreasyon Alanının Güvenli Kıyı Mekânı Tasarım Ölçütleri ile Değerlendirilmesi	51
3.2.2 Anket Çalışması Bulguları	58

BÖLÜM 4

SONUÇ VE ÖNERİLER	67
KAYNAKLAR.....	70
ÖZGEÇMİŞ.....	73

KISALTMA LİSTESİ

CPTED Crime Prevention Through Environmental Design (Çevresel Tasarım
Yoluyla Suçu Önleme)

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 2. 1 Maslow'un İhtiyaçlar Piramidi [7]	7
Şekil 3. 1 Kadıköy kıyı rekreasyon alanı konumu	36
Şekil 3. 2 Kadıköy kıyı rekreasyon alanı ve çevre kıyı alanları	37
Şekil 3. 3 Kadıköy kıyı alanı çevre kullanımları	37
Şekil 3. 4 İspark otoparkı – kıyı alanı erişimi [44]	38
Şekil 3. 5 İspark otoparkı – kıyı alanı erişimi [44]	38
Şekil 3. 6 Moda Deniz Kulübü otoparkı – kıyı alanı erişimi [44]	39
Şekil 3. 7 Çalışma alanı ve mahalle kotu arası merdiven erişim noktaları	39
Şekil 3. 8 +3.50 ve +14.50 kotları arası merdiven bağlantısı (09.07.2017)	40
Şekil 3. 9 +3.70 ve +18.30 kotları arası merdiven bağlantısı (09.07.2017)	40
Şekil 3. 10 Kıyı alanı sert zemin ve peyzaj dokusu hatları (09.07.2017).....	41
Şekil 3. 11 Kıyı alanı aydınlatma elemanları etki alanı	41
Şekil 3. 12 Kıyı alanı karanlık alanlar	42
Şekil 3. 13 Kıyı alanı aydınlatma elemanı (13.07.2017)	42
Şekil 3. 14 Karanlıkta kalan alanlar (13.07.2017)	42
Şekil 3. 15 Kullanıcı sayımı yapılan noktalar.....	44
Şekil 3. 16 Kıyı alanı ve üst kot arası erişim yolları	47
Şekil 3. 17 Problemlerli merdiven bağlantısına kıydan erişim (09.07.2017)	47
Şekil 3. 18 Problemlerli merdiven bağlantısının fiziksel durumu (09.07.2017).....	48
Şekil 3. 19 Gölgeleme elemanı eksikliği olan yerler	49
Şekil 3. 20 Spor alanı (09.07.2017).....	49
Şekil 3. 21 Alandaki duvar yazıları (09.07.2017)	50
Şekil 3. 22 Akşam saatlerinde karanlıkta kalan merdiven erişim bölgesi	50

ÇİZELGE LİSTESİ

	Sayfa
Çizelge 2. 1 Görsel alan özellikleri [6].....	11
Çizelge 2. 2 Görsel kontrol özellikleri [6].....	11
Çizelge 2. 3 Sosyal ağlar özellikleri [6].....	12
Çizelge 2. 4 Mekân kullanımı özellikleri [6].....	12
Çizelge 2. 5 Potansiyel yardım özellikleri [6].....	12
Çizelge 2. 6 Tehlike varlıkları özellikleri [6].....	13
Çizelge 2. 7 Kıyı güvenlik ölçütleri puanlama aralıkları.....	30
Çizelge 2. 8 Görsel alan soruları.....	30
Çizelge 2. 9 Görsel kontrol soruları.....	31
Çizelge 2. 10 Sosyal ağlar soruları.....	31
Çizelge 2. 11 Mekân kullanımı soruları.....	31
Çizelge 2. 12 Mekâna erişim soruları.....	32
Çizelge 2. 13 İmaj soruları.....	33
Çizelge 2. 14 Yardıma erişim soruları.....	33
Çizelge 2. 15 Tehlike faktörleri soruları.....	34
Çizelge 3. 1 Yaz dönemi kullanıcı sayım sonuçları.....	44
Çizelge 3. 2 Kış dönemi hafta içi kullanıcı sayım sonuçları	45
Çizelge 3. 3 Kış dönemi hafta sonu sabah kullanıcı sayım sonuçları	45
Çizelge 3. 4 Kış dönemi hafta sonu öğleden sonra kullanıcı sayım sonuçları	46
Çizelge 3. 5 Görsel alan cevapları.....	51
Çizelge 3. 6 Görsel kontrol cevapları	52
Çizelge 3. 7 Sosyal ağlar cevapları	53
Çizelge 3. 8 Mekân kullanımı cevapları.....	53
Çizelge 3. 9 Mekâna erişim cevapları	54
Çizelge 3. 10 İmaj cevapları	55
Çizelge 3. 11 Yardıma erişim cevapları.....	56
Çizelge 3. 12 Tehlike faktörleri cevapları.....	57
Çizelge 3. 13 Anket çalışması katılımcı bilgileri	58
Çizelge 3. 14 Karşılaştırmalı kullanım sıklığı ve kullanım zamanı.....	59
Çizelge 3. 15 Karşılaştırmalı kıyıya geliş sebebi.....	60
Çizelge 3. 16 Kadıköy kıyı rekreasyon alanı kadın-erkek kullanıcı tercihleri.....	61
Çizelge 3. 17 Kadıköy kıyı rekreasyon alanını tercih etme sebepleri	62
Çizelge 3. 18 Likert analizi sonuçları.....	63

Çizelge 3. 19 Likert analizi detaylı sonuçları.....64

KENTSEL KİYİLERİN TASARIMINDA GÜVENLİK KAVRAMININ ETKİLERİ

Hamiyet AKYAZICI

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Nilgün Çolpan ERKAN

Günümüzde birçok kamusal alanda kullanıcılar kendilerini güvensiz hissetmekte, gündelik hayatlarını bu mekânlardan kaçınarak planlamaktadırlar. Suça maruz kalma endişesinden ortaya çıkan bu durum literatürde “suç korkusu” (fear of crime) olarak tanımlanmaktadır. Kentsel mekânın fiziksel özelliklerinden veya sosyal yapısından kaynaklı problemlerden dolayı oluşan bu korku ve kullanıcıdaki etkileri kriminoloji, sosyoloji ve kentsel tasarım gibi birçok disiplin tarafından incelenmektedir. Güvensizlik hissi yaratan mekânlara müdahalelerde kentsel tasarım alanında yapılan çalışmalar, mekânın fiziksel ve sosyal yapısının iyileştirilmesine odaklanan “Çevresel Tasarım Yoluyla Suçu Önleme” (Crime Prevention Through Environmental Design – kısaca CPTED) yaklaşımı ile açıklanmaktadır. Tez kapsamında CPTED yaklaşımı ve güvenli mekânlar yaratmak konusu kıyı mekânları özelinde incelenmektedir.

Kentsel kıyı mekânları kent yaşamında sıkça kullanılan, kentin farklı kullanıcı gruplarının kullanımına açık ve rekreasyonel aktivitelere olanak sağlayan kamusal alanlardır. Ancak, kıyı alanlarının kentsel tasarım kaynaklı hatalar sebebiyle kent merkezi ile iletişiminin zayıf olduğu ve doğal gözlemden yoksun kaldığı durumlarda güvenlik problemleri ortaya çıkmakta ve bu kıyı alanları kullanıcıyı tedirgin eden mekânlara dönüşmektedir. Buradan yola çıkarak tez çalışmasının amacı; “suç korkusu” ve “CPTED” kavramlarının “kentsel kıyı mekânları” ile ilişkisinin kurularak güvenli kıyı mekânı ölçütlerinin belirlenmesi ve CPTED yaklaşımı doğrultusunda problemleri kentsel kıyı mekânlarına kentsel tasarım yolu ile iyileştirme önerileri geliştirilmesi olarak

belirlenmiştir. Kavramsal çalışma sonucunda geliştirilen teorik bilgiler, dolgu yoluyla oluşturulmuş ve güvenlik problemlerinin yaşandığı gözlemlenen “Kadıköy kıyı rekreasyon alanı”nda incelenmiştir. Yapılan gözlem ve anket çalışmalarıyla bu rekreasyon alanı değerlendirilmiş ve kıyı mekânının iyileştirilmesine yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kent güvenliği, kentsel kıyı alanları, suç korkusu, kentsel tasarım

**THE EFFECTS OF SAFETY CONCEPT
IN URBAN WATERFRONT DESIGN**

Hamiyet AKYAZICI

Department of City and Regional Planning

MSc. Thesis

Adviser: Assoc. Prof. Nilgün Çolpan ERKAN

Today, users are feeling insecure in many public places and they plan their daily lives by avoiding those places. This situation, which is the result of concern about exposure to crime, is described as "fear of crime" in the literature. This fear that arises from the problems caused by the physical or social structure of the urban space, and the effects on the users are examined by many disciplines such as criminology, sociology and urban design. In the field of urban design, interventions to urban places which create sense of insecurity are explained by the "Crime Prevention Through Environmental Design" (CPTED) principles that focuses on improving the physical and social structure of the space. Within the scope of the thesis, the CPTED approach and the creation of safe spaces are examined in particular for waterfront areas.

Urban waterfronts are public spaces that are often used in urban life by different groups of users and it provides spaces for recreational activities. However, when waterfront areas are poorly communicated with the city center due to wrong urban design and lacking natural observation, security problems arise and these waterfront areas become places that are unsafe to the user. Purpose of thesis study is; establishment of the concepts of "fear of crime" and "CPTED" in relation to "urban waterfront areas"; determination of safe waterfront design criterias; and the improvement of problematic urban waterfronts in the direction of the CPTED approach. Theoretical information developed as a conclusion of the conceptual study

has been examined in the "Kadıköy waterfront recreation area" where security problems are experienced. This recreation area was evaluated with observations and survey studies and suggestions for improvement of the waterfront area were presented.

As a result of the thesis, it is concluded that the Kadıköy waterfront area is problematic for the users. The proposed solutions for the redesign of the waterfront area are presented in the "conclusions and recommendations" part of the thesis. One of the important proposal is to create activity areas, which are suitable for different seasonal conditions, to invite users to waterfront area every season and each time of the day to increase natural surveillance. The other recommendation is to make the access roads safer and more visible by users. So that, the users would feel safer in this waterfront recreation area.

Keywords: Urban security, urban waterfronts, fear of crime, urban design

1.1 Literatür Özeti

Kentsel mekânlarda yaşanan suç olayları kullanıcıların yaşam kalitesini etkileyen önemli problemlerdir. Suç olaylarının çoğalması ile beraber insanlar kamusal alanlarda kendini güvensiz hissetmeye başlamış ve bu tedirginlik mekân kullanımını olumsuz yönde etkilemeye başlamıştır. Kentsel mekânı kullanan kişilerde oluşan bu tedirginlik literatürde 'suç korkusu' kavramı ile açıklanmaktadır. Bu çalışma kapsamında suç korkusunu önlemenin mekânsal yönü üzerinde durulmaktadır.

1.2 Tezin Amacı

Tez çalışmasının amacı, kentsel kıyılarda oluşan mekânsal problemlerin kullanıcıda yarattığı 'suç korkusu' ve güvensizlik hissine etkisinin araştırılması ve CPTED stratejileri ile bu durumun nasıl iyileştirilebileceğinin örnek alanda yapılan çalışmalarla saptanmasıdır.

Bu bağlamda, günlük hayatın işleyişini etkileyen suç korkusunun kentsel mekândan kaynaklı sebeplerinin belirlenmesi ve suç korkusu yaratan mekân özelliklerinin kentsel kıyı mekânları özelinde yeniden ele alınarak "*Güvenli Kıyı Mekânı Tasarım Ölçütleri*" oluşturulması amaçlanmaktadır.

1.3 Hipotez

Tez çalışmasının hipotezi, kentsel kıyı alanlarında kullanıcıların yaşadığı güvensizlik hissi ve suç korkusunun mekânın fiziksel özellikleri ile doğrudan ilişkili olduğudur. Kentsel

kıyılarda yaşanan bu problemlerin çözümünde CPTED stratejilerinin izlenmesi, bir kentsel tasarım yöntemi olarak etkili olmaktadır.

1.4 Kapsam

Literatür araştırması kapsamında incelenen 'güvenlik' ve 'kentsel mekân' konulu uluslararası çalışmalarda gözlemlenen ortak yöntem; araştırma yapılan örnek mekâna yönelik kurumlardan alınan suç verilerinin, alan kullanıcıları ile yapılan birebir çalışmaların sonuçlarıyla karşılaştırılıp mekânın analiz edilmesidir. Bu tez çalışması kapsamında, Kadıköy ilçesine ait suç verilerini elde etmenin bürokratik zorluklarından dolayı ve alan kullanıcıları ile yapılan anket çalışmasında 'güvenlik' yerine 'güvensizlik hissi' nin irdelenmesinin daha gözlemlenebilir olması sebebiyle 'suç korkusu' kavramı tez çalışmasında öncelikli konu olarak seçilmiştir. Bu kapsamda, tez çalışmasının "Kavramsal ve Kuramsal Yaklaşım" bölümünde güvenlik ve kent güvenliği konuları incelenmekte ve sonrasında "Kıyı Mekanında Güvenlik" altbaşlığında kıyı alanları ile ilişkilendirilmektedir.

Tezin odaklandığı bir diğer konu, CPTED stratejilerinin kentsel kıyı alanlarında yaşanan suç korkusu ve güvensizlik problemlerine getirebileceği çözüm önerilerinin çalışma alanı üzerinde yorumlanmasıdır. Bunu gerçekleştirmek için kavramsal bölümün "Kıyı Mekanlarında Güvenlik Ölçütleri" altbaşlığında kıyı mekanı güvenlik ölçütleri belirlenmektedir. Sonrasında bu belirlenen ölçütler üçüncü bölümde çalışma alanı üzerinde incelenmekte ve CPTED stratejileri ile çözüm önerileri sunulmaktadır.

1.5 Yöntem

Tez çalışması temelde güvenlik, suç korkusu, CPTED stratejileri ve kentsel kıyı alanları kavramı kapsamında 'kavramsal çalışma' ve örnek alan kapsamında gerçekleştirilen gözlemler ile anket çalışmasını içeren 'alan çalışması' olarak iki bölümden oluşmaktadır.

Konu ile ilgili literatür araştırmasının yapılması sürecinde, ulusal ve uluslararası makale, kitap ve bildiriler araştırılmış, elde edilen veriler yorumlanarak, alan çalışmasının değerlendirilmesinde kullanılacak "güvenli mekân" ölçütleri belirlenmiştir.

Çalışma alanı kapsamında, örnek alan olarak “Kadıköy Kıyı Rekreasyon Alanı” belirlenmiştir. Kadıköy’deki kıyı rekreasyon alanının seçilme sebebi, alanda gözlemlenen tasarım kaynaklı güvenlik problemlerinin varlığıdır. Kıyı alanı deniz dolgusu ile oluşturulmuş ve sonrasında kıyı rekreasyon alanı olarak projelendirilmiştir. Ancak, kıyı alanının doğrusal yapıda olması, alanın doğal çevre özellikleri sebebiyle mahalle seviyesinden alt kotta kalması ve önemli giriş çıkış noktalarının kullanıcılar tarafından açıkça farkedilemiyor oluşu erişim açısından zorluklar yaratmaktadır. Alandaki peyzaj dokusu ve aydınlatma gibi diğer tasarım kaynaklı problemler sebebiyle de kullanıcılar alanda güvensiz hissetmekte ve bu da kullanıcılarda suç korkusuna yol açarak alanın kullanım yoğunluğunu belirli zaman dilimlerinde etkilemektedir.

Çalışma alanı kapsamında yapılan ‘alan çalışması’, gözlem ve anket çalışması olmak üzere iki alt bölümden oluşmaktadır.

a. Alan çalışması, gözlem

Kadıköy kıyı rekreasyon alanı kullanıcısı olarak geçmişte farklı zaman dilimlerinde gözlemlenerek saptanmış sorunların, fotoğraflama ve haritalama yoluyla belgelenmesi amacıyla 09.07.2017 Pazar günü saat 14:00 - 16:00 arasında alanda sistematik gözlem ve kullanıcı cinsiyetine yönelik sayım yapılmıştır. Gözlemden elde edilen verilerden yola çıkarak anket soruları oluşturulmuştur. Saatte geçen kullanıcı sayısının on binde 3’ü ile anket sayısı belirleme örneklem kabulüyle, alanda yapılan kullanıcı sayım sonucundan uygulanacak en az anket sayısı belirlenmiştir. Kullanıcılarla yapılan anket çalışmaları sürecinde, 13.07.2017 Perşembe günü saat 19:30 – 21:30 arasında alanın akşam kullanımına ilişkin gözlem yapılmış, fotoğraflama ve haritalama çalışmaları yinelenmiştir. Yaz mevsiminde gerçekleştirilen gözlemlerin ardından, alanın kış mevsimi kullanımını değerlendirmek amacıyla 28.12.2017 Perşembe akşam iş çıkışı saat 19:30 – 20:20 arasında, 30.12.2017 Cumartesi sabah saat 10:45 – 11:40 ve öğleden sonra saat 15:30 – 16:20 arasında kullanıcı cinsiyetine yönelik sayım yapılmıştır.

Çalışma alanı seçilen Kadıköy kıyı rekreasyon alanında yapılan ilk sistematik gözlem çalışmasında (09.07.2017), alanla ilgili sorunlar belgelenmiş ve kullanıcı cinsiyetine yönelik farklı noktalarda sayım yapılmıştır. Gözlem sırasında öncelikli olarak ana giriş-çıkış noktalarının kullanıcı yoğunluğu, kullanıcı cinsiyeti, peyzaj dokusu, rekreasyonel

kullanım alanları çeşitliliği, alana erişimi zorlaştıran durumlar, güvenlik ve temizlik durumları incelenmiştir. Bu çalışma aynı zamanda anket sorularının oluşturulmasında büyük ölçüde belirleyici bir gözlem olmuştur. Alanda anketler sırasında yapılan diğer gözlem çalışmasında (13.07.2017) alanın akşam kullanımı gözlemlenmiş, dolayısıyla aydınlatma kaynaklı sorunlar belirlenmiştir.

b. Anket yöntemi

Kadıköy kıyı rekreasyon alanı kullanıcıları ile 12.07.2017 – 24.07.2017 tarihleri arasında birebir (28 adet) ve online (42 adet) olmak üzere toplamda 70 adet anket çalışması yapılmıştır. Anket çalışması Kadıköy kıyı rekreasyon alanı kullanıcısı olan veya alanı bilen ancak alanda gözlemlendiği olumsuzluklar sebebiyle alanı kullanmayı tercih etmeyen kullanıcılar arasında gerçekleştirilmiştir. Anket çalışması gerçekleştirilirken, anketi cevaplayan kadın ve erkek kullanıcı adetlerinin birbirine olabildiğince yakın olmasına özen gösterilmiştir. Açık uçlu sorular ile anket sonuçları katılımcı özelinde geliştirilmiştir.

Anket çalışması; çoktan seçmeli sorular, açık uçlu sorular ve likert tipi sorulardan oluşmaktadır. Ankette Kadıköy geneli kıyı kullanımı ve Kadıköy kıyı rekreasyon alanı kullanımlarına dair iki ayrı bölüm bulunmakta ve bu verilerin karşılaştırılması sonucunda Kadıköy kıyı rekreasyon alanının kullanıcılar tarafından tercih edilme veya edilmeme durumu incelenmektedir. Likert tipi sorularla da kullanıcıların Kadıköy kıyı rekreasyon alanında gözlemledikleri olumlu veya olumsuz durumlarla ilgili değerlendirmeleri saptanmaktadır.

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL VE KURAMSAL YAKLAŞIM

Günümüz kent yaşamında kıyı alanlarının önemi büyüktür. Kentin karmaşasından, telaşından uzaklaşmak ve rahatlamak isteyen kentliler, boş zamanlarında spor yapmak, manzara seyretmek veya piknik yapmak gibi rekreatif faaliyetleri gerçekleştirmek için kıyı alanlarını tercih etmektedirler. Rekreatif faaliyetlere olanak sağlayan kentsel kıyı alanları kıyı kentlerinin önemli kamusal açık alanlarından. Bu sebeple bu mekânların kullanıcılar tarafından tercih edilen güvenli mekânlar olması kentin imajı açısından oldukça önemlidir.

Jane Jacobs [1]; “Parkları başarılı kılan insanların onları kullanmasıdır – insanlar onları kullanmazsa parklar tecride ve başarısızlığa mahkum olur” demiştir. Kent içinde aktif olarak kullanılan ve imajlarıyla kente değer kazandıran başarılı kamusal açık alanların en önemli ortak özelliği;- erişim kolaylığına sahip olmak, aynı mekânda çeşitli aktivitelere olanak sağlamak, her yaştan kullanıcıya hitap eden sosyal mekânlar olmak ve kullanıcıların konforlu vakit geçirmelerini sağlayan güvenli mekânlar olmaktır [2]. Bu tanımdaki başarılı kamusal alanların “güvenli mekânlar olması” durumu, mekânı başarılı kılan en önemli etkidir; çünkü başarılı bir kamusal alanın en temel özelliği kullanıcının mekânı diğer yabancılarla beraber kullanırken kendini emniyette hissetmesidir [1].

Tez çalışmasının bu bölümünde, kamusal açık alanların aktif olarak kullanımında büyük etkisi olan ‘güvenli mekân’ kavramı ve kentsel mekânda güvensizlik hissi sebebiyle oluşan ‘suç korkusu’ kavramı detaylı incelenmekte; bu kavramlar, kentsel mekân tasarımı ile ilişkilendirilmektedir. Güvenlik konusunun ardından, kentsel kıyı ve kentsel

kıyı mekânı tasarımı konuları ele alınmakta ve güvenlik kavramı ile ilişkisi incelenmektedir.

2.1 Güvenlik ve Kent Güvenliği

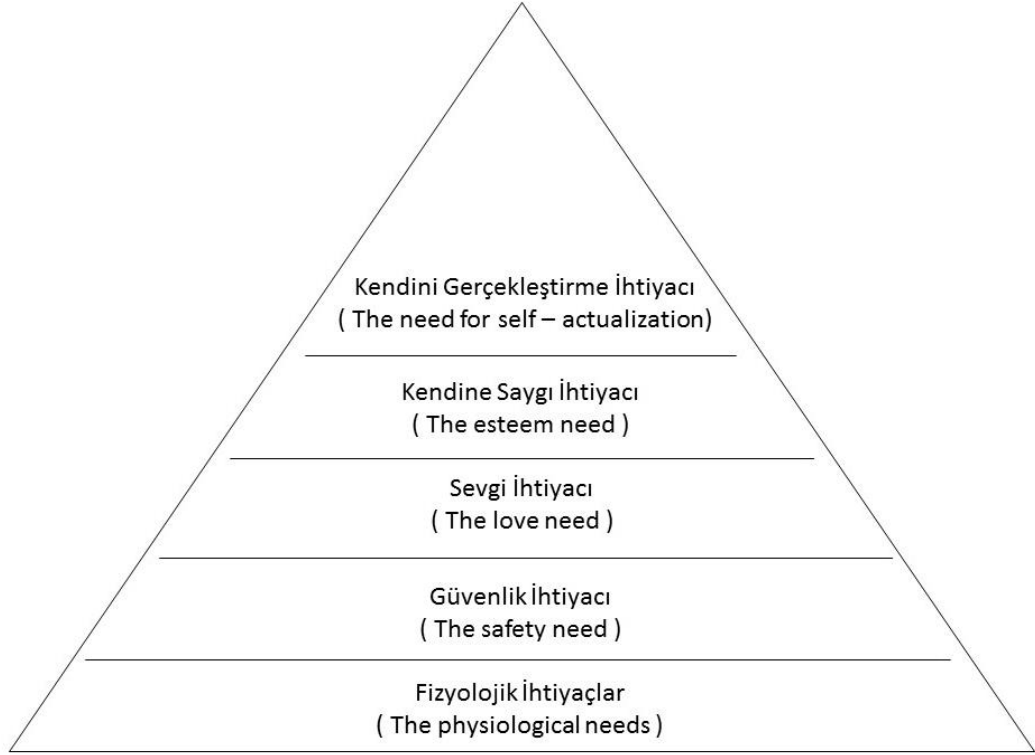
Güvenlik, TDK tanımıyla, “toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumudur” [3].

Güvenlik kavramının İngilizce karşılığı olan “security” kavramı, Oxford sözlüğü tarafından, “tehlike veya tehdit altında olmama durumu” ve “korku veya endişe duymadan, güvende hissetme durumu”[4] şeklinde tanımlanmıştır.

Kentlerde ‘güvenlik’ kavramı ise, Avrupa Kentsel Şartı’nda, “olabildiğince suç, şiddet ve yasa dışı olaylardan arındırılmış güvenli bir kent” [5] şeklinde ve kentte yaşayan bireylerin temel haklarından biri olarak tanımlanmıştır.

Kent güvenliği tanımında bahsedilen “şiddet ve suç” problemleri birçok toplumda varolan ve gündelik hayatta halkın her zaman dikkatini çeken konulardır. Kentlerde yaşanan şiddet ve suç olaylarının kökeni eşitsizlik, fakirlik ve bazen de genetik ile ilişkilendirilmiş olsa da; genel yargı, bu olumsuz durumun kentsel hayatın karmaşıklığından kaynaklanan ve insanların yaşam kalitesi üzerinde büyük etkisi olan sosyal bir sorun olmasıdır [6].

Maslow’un ihtiyaçlar piramidine göre (Şekil 2.1), insanların temel ihtiyaçları kendi aralarında gruplara ayrılmış ve belli bir hiyerarşi ile önem sırasına dizilmiştir. Piramidin alt basamağı temel fiziksel ve biyolojik ihtiyaçlardan oluşur, üst basamaklara çıktıkça bu temel ihtiyaçları sosyal ihtiyaçlar izler. Bu hiyerarşi mantığında, önemli temel ihtiyaçlar karşılanmadan bireyde üst basamaklardaki sosyal ihtiyaçlar oluşamaz. Maslow’un piramidi incelendiğinde, “güvenlik” ihtiyacının, fiziksel ve biyolojik ihtiyaçların hemen sonrasında geldiği görülmektedir. Bu durum, birey güvenlik ihtiyacını karşılamadan, üst basamaklarda yer alan sosyal ihtiyaçlara erişmeyi hedefleyememekte anlamına gelmektedir [7]. Maslow’un ihtiyaçlar piramidi, tez çalışması kapsamında incelenen ‘kent güvenliği’ kavramının, bireylerin en önemli gereksinimlerinden olan ‘güvenlik ihtiyacı’ sebebiyle ortaya çıktığını göstermektedir.

Şekil 2. 1 Maslow'un İhtiyaçlar Piramidi [7]

Günümüzde kentleşmenin sonucu olarak, kentsel mekânlar zaman içinde kalabalık ve karmaşık hale gelmekte ve sosyal kontrolün de zayıflamasıyla beraber kentlerde güvenlik sorunları yaşanmaktadır. Kentlerde yaşanan güvenlik problemleri çoğunlukla kentsel mekânın olumsuz fiziksel özelliklerinden veya denetimsizliğinden kaynaklanmaktadır. Kent içerisinde bu tip mekânların varlığı, suç olaylarının yaşanmasına ortam sağlamakta ve kentlilerde güvensizlik hissi oluşturmaktadır. Kentlerde yaşanan suç olaylarının varlığı, zamanla kentliler üzerinde korku yaratmakta ve bu korkunun kendisi de kent güvenliğini tehdit etmektedir. Kentsel stresin artmasına sebep olan bu korku literatürde "suç korkusu" olarak adlandırılmaktadır [8].

Tez çalışması kapsamında, güvenlik konusu suç korkusu altbaşlığında detaylandırılmakta, kentsel mekânda hissedilen güvensizlik hissi ve bu hisse sebep olan mekân özellikleri incelenmektedir.

2.1.1 Suç Korkusu

Türk Dil Kurumu korkuyu, “bir tehlike veya tehlike düşüncesi karşısında duyulan kaygı, üzüntü” olarak tanımlamaktadır [9].

Garofalo ise, korkuyu, tehlike ve endişe hissiyle oluşan duygusal bir reaksiyon, olarak tanımlamaktadır. Bu korku, fiziksel zarar tehdidi tarafından üretilen tehlike ve endişe duygusu ile sınırlandığında “suç korkusu” olarak nitelendirilmektedir [10]. Burada bahsedilen fiziksel zarar hırsızlık yolu ile kişisel eşyaların çalınmasının yanı sıra, yaralanma veya cinsel istismara uğrama gibi daha ciddi zararları da kapsamaktadır. Gerofalo’nun tanımı, suç korkusunu sadece fiziksel zarar tehditi ile sınırlaması bakımından yetersiz kalmaktadır.

Ferraro tarafından geliştirilen tanımda suç korkusu “bir suça ya da suçla ilişkilendirilen sembollere karşı geliştirilen duygusal korku veya endişe reaksiyonu” olarak tarif edilmektedir. Suç korkusu ile ilgili farklı araştırmalar incelendiğinde bu kavramının araştırmacılar tarafından açıkça tanımlanmamış olduğu görülmektedir. Tanımla ilgili genel yargı bu korkunun “mağduriyet yaşama ihtimalinin algısı” olmasıdır [11].

Fiziksel olarak nabızı hızlandıran, kalp ritminde düzensizliğe sebep olan, kişide sürekli gerginlik hissine sebep olan suç korkusu; psikolojik olarak da depresyona kadar ilerleyebilen mental sorunlara sebep olabilmektedir. Tüm bu fiziksel ve psikolojik etkilerinin sonucu olarak suç korkusu kişide davranış değişikliğine yol açmakta ve yaşam kalitesinde düşüşe sebep olmaktadır [12]. Bunların yanı sıra, suç korkusu bireylerde ve toplumlarda uyumsuzluğa ve yabancılaşmaya sebep olmaktadır. Suç korkusunun etkisiyle insanlar sokağa daha az çıkmakta, iletişim problemleri yaşamakta ve hatta kendilerini daha güvende hissetmek için yaşadıkları mekânı değiştirmektedirler [13].

Literatürde suç korkusunun sebeplerini açıklayan farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bunlardan ilki “*mağduriyet*” (victimization) yaklaşımıdır. Mağduriyet yaklaşımına göre, daha önce şiddet veya cinsel istismar gibi bir suça maruz kalmış bireyler, yeniden mağdur olacakları endişesi ile tedirgin olup suç korkusu yaşamaktadırlar [14]. Bu durumun sonucu olarak bireyler aşırı korumacı davranışlar sergilemekte, yaşam kaliteleri bundan olumsuz etkilenmektedir.

“Zayıflık” (vulnerability) yaklaşımı, kadınlar ve yaşlılar gibi toplumun fiziksel açıdan zayıf bireylerinin; kendilerini olası bir dış saldırı karşısında koruyamayacaklarını hissetmeleri sonucu, erkekler ve genç bireylere oranla daha fazla suç korkusu yaşamaları durumunu açıklar. Bir diğer deyişle bu tip bir suç korkusunun seviyesi kişinin olası bir suç durumunda ne kadar kolay incinebileceği ile ilişkilidir [15]. Özellikle kadın bireyler cinsel istismara uğrama konusunda suç korkusunu yoğun bir şekilde hissetmektedirler [14]. Bu yaklaşımdaki ilginç nokta, gerçekte erkek ve genç bireylerin, kadın ve yaşlı bireylere oranla daha fazla suça mağruz kalmalarıdır. Kadınlar ve yaşlılar hissettikleri suç korkusu sebebiyle, erkek ve genç bireylere kıyasla daha korumacı davranmakta ve bunun sonucu olarak da aslında daha az suça mağruz kalmaktadırlar [16]. Bu durum gösteriyor ki, hissedilen suç korkusu ile suç mağduru olmak arasında gerçek bir ilişki bulunmamaktadır.

Suç korkusunun sebeplerini açıklayan “sosyal problem” (social problem) yaklaşımında, toplumda suç korkusu oluşumunda medyanın ve bireylerin sosyal çevresinin olumsuz etkisinin önemli olduğu ele alınır [14]. Bireyler sosyal çevrenin ve özellikle medyanın olumsuz etkisiyle kendilerini risk altında hissederek sürekli bir endişe duymaktadırlar. Özellikle televizyon kullanımı yoğun olan toplumlarda, olumsuz haberlerin sıkça gündemde olmasıyla, ‘tehlikeli bir dünyada/şehirde yaşıyoruz’ yaygın görüşü kişilerin sürekli tehdit altında olduklarını düşünmesine ve akabinde suç korkusu hissetmelerine yol açmaktadır [17]

“Sosyal kontrol” (social control) ya da “düzensizlik” (disorder) yaklaşımı, yaşanan çevrenin fiziksel ve sosyal yapısındaki bozukluklar sonucu ortaya çıkan suç korkusunu açıklamaktadır. Fiziksel yapıdaki bozukluklara terkedilmiş binalar, toplanmamış çöpler, duvar yazıları ve kent mobilyalarındaki vandalizm izleri; sosyal yapı bozukluklarına ise rahatsız edici genç toplulukları, uyuşturucu kullanıcıları ve alkoliklerin varlığı örnek verilebilir [14].

Kişilerin yukarıda bahsedilen yaklaşımlardan biri veya birkaçı ile ilişkili olarak hissettikleri suç korkusu ile hareket ederek, kendilerini olası bir tehlikeye karşı savunma amaçlı verdiği bireysel tepkiler farklılık göstermektedir. DuBow vd. [18] suça karşı bireysel olarak geliştirilen tepkileri; kaçınma (avoidance), koruyucu davranış

(protective behavior), sigorta davranışı (insurance behavior), iletişimsel davranış (communicative behavior) ve katılım davranışı (participation behavior) olmak üzere beş kategoride incelemiştir. Bu davranışlar arasından özellikle kaçınma ve koruyucu davranışlar, suç korkusunun sebepleri arasında sayılan mağduriyet ve zayıflık yaklaşımları ile ilişkili davranışlardır.

Kaçınma (avoidance) davranışı, bireyin suça maruz kalma riski bulunan durumlardan kendini uzaklaştırmak için önlemler almasıdır. Bu durumlara, gece geç saatte dışarda vakit geçirmemek, kapıları yabancılara açmamak örnek verilebilir. Koruyucu davranış (protective behavior), bireyin suç mağduru olmaya karşı direnci arttırmaya yönelik önlemler almasıdır. Bunlardan ilki, kişisel mülkü korumaya yönelik (örn. eve alarm sistemi taktirmek) önlemlerdir. İkincisi, kamusal alanda tehdit edici durumlara karşı koyabilmek için geliştirilen kişisel koruma yöntemleridir. Kişisel savunma dersleri almak veya çantada biber gazı gibi koruyucu silah taşımak kişisel koruma yöntemlerine örnek verilebilir [18].

2.1.2 Suç Korkusu ve Mekân ilişkisi

Suçta karşı geliştirilen bireysel tepkiler suçtan kişinin kendini koruması veya kaçınması konusunda fayda sağlasa da, asıl önemli olan mekânların güvenli hale getirilmesidir. Bunu başarmak için öncelikle suç korkusuna sebep olan mekân özelliklerini bilmemiz gerekmektedir. Bu konuda Greene'in [6] kent güvenliği üzerine yapmış olduğu çalışma oldukça açıklayıcıdır. Green'e göre kullanıcıların mekânda güvende hissetmelerini sağlayan mekân özellikleri altı ana başlık altında toplanmaktadır. Bu özelliklerin mekânda olumsuz yönde gözlemlendiği durumlarda, kullanıcılarda güvensizlik hissi oluşmaktadır. Mekânın kullanıcıda yarattığı güvensizlik hissi kullanıcıların yaş, cinsiyet ve yaşadıkları konut tipine, yani yaşam standartlarına göre değişkenlik göstermektedir [6].

Çizelge 2. 1 Görsel alan özellikleri [6]

GÖRSEL ALAN (Ne kadar görüyorum?)
Aydınlatma (aydınlatma direklerinin kalitesi ve adedi)
Ağaç ve çalıların yerleşimi (görsel engel oluşturma durumu)
Yol özelliği (cadde ve sokakların genişliği)
Kentsel ızgara yol dokusu (uzun ve düz yollar - labirent sistem)
Terkedilmiş veya duvarla çevrili arazilerin varlığı

Görsel alan konusu kullanıcının mekânda güvende hissetmesi için oldukça önemli bir konudur. Yukarıda sıralanan maddeler, kullanıcının bulunduğu mekânı tanımlaması, olası bir suç durumunda kaçış noktalarını belirlemesi veya alanın suça imkan sağlayacak özelliklere sahip olup olmadığını gözlemlemesini sağlamaktadır. Aydınlatmanın yetersizliği veya uygunsuz bitkisel eleman yerleşimi gibi durumlar görüşü kısıtlamakta ve kullanıcıda tedirginlik yaratmaktadır.

Çizelge 2. 2 Görsel kontrol özellikleri [6]

GÖRSEL KONTROL (Ne kadar görülüyorum?)
Evlerin caddeyi gören pencereleri
Kulübe veya otobüs duraklarının varlığı
Çitlerin geçirgenliği
Yayaların varlığı
Ticari alanların varlığı
Evlerin kapılarına erişim

Mekânda doğal gözlemcilerin varlığının hissedilmesi, hem kullanıcıda olası bir suç durumunda yalnız olmadığını hissettirmekte hem de potansiyel suçluyu caydırmaktadır.

Çizelge 2. 3 Sosyal ağlar özellikleri [6]

SOSYAL AĞLAR
Komşularla tanışıklık Mahalle örgütlenmesi Mahalle kimliği

Mahallede aidiyet duygusunun oluşması, komşuların birbirini tanımasını, doğal gözlemcilerin oluşmasını ve yabancıların ayırt edilebilmesini sağlamaktadır. Bunun yanı sıra mahalle örgütlenmesi suç olaylarına karşı birlikte mücadele vermeyi kolaylaştırmakta ve kullanıcılarda güven duygusu oluşturmaktadır.

Çizelge 2. 4 Mekân kullanımı özellikleri [6]

MEKÂN KULLANIMI
Taşıt akışı Otobüs güzergâhları Kent mobilyaları

Kullanıcıların alana ana yollardan özel araç ve toplu taşıma ile erişiminin rahat olması alanın tercih edilmesi ve dolayısıyla tenhalaşmaması bakımından önemlidir. Kent mobilyalarının bakımlı olması, mekânda vandalizm izleri bulunmaması kullanıcıyı mekânda güvende hissettirmektedir.

Çizelge 2. 5 Potansiyel yardım özellikleri [6]

POTANSİYEL YARDIM
Polisin varlığı Telefon kulübelerinin varlığı (cep telefonları)

Kullanıcıların alanda olası bir suç durumunda yardım isteyebilecekleri güvenlik güçlerine erişimi kolay olmalıdır. Green'in çalışmasında potansiyel yardım olarak

telefon kulübelerinden de bahsedilmektedir [6] fakat günümüzde cep telefonları kulübelerin yerini almıştır.

Çizelge 2. 6 Tehlike varlıkları özellikleri [6]

TEHLİKE FAKTÖRLERİ
Barlar veya içki satan büfelerin varlığı
Yoksulluk düzeyi
Genç grupları
Gece etkisi

Sosyal yapıdan kaynaklı bozukluklar, alanda istenmeyenlerin varlığı, gecenin etkisi gibi tehlike faktörleri kullanıcının mekânda tedirgin hissetmesine yol açmaktadır.

2.2 Kentsel Tasarımla Güvenli Mekânlar Oluşturmak

Günümüzde kentlerde güvenli mekânlar oluşturmak için kullanılan kentsel tasarım stratejileri, 1960lı yıllarda başlayan çalışmalara eklemeler yapılarak yıllar içinde geliştirilmiştir. Çevresel tasarım yoluyla suçu önleme (Crime prevention through environmental design), kısaca CPTED, olarak adlandırılan bu çalışmalar bütünü Jane Jacobs'un "Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı" adlı kitabında anlattığı araştırma ve önerilere dayanmaktadır. Jacobs'tan sonra sırasıyla Ray Jeffery, Oscar Newman ve Timothy Crowe CPTED çalışmalarını geliştirmiş ve günümüzdeki son haline getirmişlerdir [19].

CPTED yöntemleri dünya genelinde suç olanağını azaltan en etkili yöntemlerden biridir. Uygulandığı en küçük kamusal alandan, büyük toplu konut alanlarına kadar her mekânda olumlu sonuç vermiştir. CPTED teori olarak yapılı çevrenin etkili kullanımı ve uygun tasarım yöntemleri ile suç korkusunun azaltılabileceği, daha güvenli mekânlar yaratılabileceği ve yaşam kalitesinin yükseltilebileceğini savunmaktadır [20].

CPTED çalışmalarının gelişme gösterdiği yıllarda, "Broken Windows" [21] teorisi de güvenli mekânlarla ilgili araştırmalara yol gösterici olmuştur.

Tez çalışması kapsamında bu bölümde, yukarıda adı geçen araştırmacıların CPTED konusunda geliştirdikleri teorilerin geçmişten günümüze gelişimleri ve birbirleri ile olan ilişkileri incelenmektedir. Süreç içinde konu ile ilgili çalışmış birçok araştırmacı bulunmaktadır. Tez kapsamında CPTED teorilerinin oluşmasında öncü olan ve geliştirilmesinde önemli etkiye sahip kişilerin araştırmaları ele alınmaktadır.

Jane Jacobs 1961 - Doğal Gözetim (Natural Surveillance – ‘eyes upon the street’)

Jane Jacobs, “Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı” kitabında kentsel çeşitliliğin ve canlılığın, o dönemde yürütülen yoğun kentsel dönüşüm projeleri ile yok edildiğini ve bu durumun da kentte büyük güvenlik problemlerine yol açtığını savunmaktadır. Şehircilik ile ilgili bir altyapıya sahip olmamasına rağmen, Jacobs’un kent planlama ile ilgili gözlem ve önerileri döneminde büyük etki yaratmıştır. Sokakların, parkların, kısaca tüm kamusal açık alanların kullanıcılarla dolu ve canlı mekânlar olması ve bu mekânlarda kullanım çeşitliliğinin olması, Jacobs’un savunduğu ‘doğal gözetim’ açısından çok önemlidir. Kamusal alanlardaki canlılık, doğal gözetimi sağlarken aynı zamanda da özel ve kamusal alan arasındaki mekânsal sınırı oluşturmaktadır. Bunların yanı sıra, kamusal açık alanlara komşu konutlarda yaşayanların mahalle aidiyetinin gelişmiş olması da ‘eyes upon the street’, yani sokaktaki gözleri çoğaltacaktır. Sonuç olarak terkedilmiş, ıssız alanlar azalacak ve suç oranlarında azalış görülecektir [1].

Ray Jeffery 1971 – CPTED

Kriminolojist Ray Jeffery, *Crime Prevention Through Environmental Design* isimli kitabını ilk defa 1971 yılında yayınladığında, literatürde CPTED ismi ilk defa kullanılmıştı. Kitabında suçun önlenmesi için sosyal ekoloji, kentsel coğrafya, kentsel planlama ve kriminoloji konularında uzmanlaşmış farklı disiplinlerin birarada çalışması gerekliliğini savunmaktadır. Jeffery’ye göre, bireylerin davranışları fiziksel çevre ile bağlantılıdır. Bu sebeple, suç önleme yöntemlerinin odak noktası da bireylerin davranışlarının incelenmesidir [22]. Jeffery, suçun toplumsal nedenleri üzerinde durmaktadır. Potansiyel suçluların davranışlarının ardındaki sebepleri çözmek için

öncelikle mekânın özelliklerini iyi bilmek gerektiğini savunmaktadır. Suç oluşumunu önlemek için, suça imkan sağlayan fiziksel çevreden kaynaklı problemleri azaltmayı önermektedir [23]. Bu problemleri azaltmak için de parklar, sokaklar, terminaller gibi kentsel mekânların doğru tasarımını önermektedir [24]. Jeffery, CPTED konusunda yaptığı çalışmalarıyla, Newman'ın "Savunulabilir Mekân" teorisine zemin hazırlamıştır.

Oscar Newman 1972 – Savunulabilir Mekân (Defensible Space)

Newman, Jeffrey'nin CPTED çalışmasını geliştirip "Savunulabilir Mekân" kavramı üzerine odaklanmıştır. Savunulabilir mekân, kentsel mekânda kullanıcıların çevrelerini görmelerini ve buldukları mekânda gördüklerini hissetmelerini (natural surveillance) sağlamalıdır [24]. Böylece kullanıcılar, olası bir suç durumunda suçlunun kolayca gözlemlenebileceğini ve bu durumun suçlu için caydırıcı olacağını düşündükleri için mekânı kullanırken daha güvende hissederler.

Newman'ın savunulabilir mekân çalışmasının temel kavramları aidiyet (territoriality), doğal gözetim (natural surveillance) ve imaj ve muhit (image and milieu) olmak üzere üç maddeden oluşmaktadır [24]. Mekânda güvende hissetme ile gelişen mekâna hakim olma ve aidiyet hissi (territoriality) kullanıcılarda olası bir suç durumuna müdahale etme eğilimini desteklemektedir [25]. Aidiyetin oluşması ile beraber, doğal gözetim de gelişmektedir. Bunun sonucu olarak, mahalleler, Jacobs'un da önemini vurgulamış olduğu, doğal gözlemciler tarafından korunmaktadır. Newman'ın çalışmasında yer alan imaj ve muhit konusunda imaj, kamusal alanın suçluya suç işlemesi için çekici bir ortam sağlamaması; muhit ise kentsel mekânın çevresi ile uyumlu olması gerekliliğini ifade etmektedir [24].

James Wilson ve George Kelling 1982 - Kırık Camlar Teorisi (Broken Windows Theory)

Wilson ve Kelling, kamusal alanlarda görsel bozulmanın ve bu bozulmalar üzerindeki ihmalin mekânlarda suç olayları yaşanması üzerinde etkisi olduğunu savunmaktadırlar. "Kırık Camlar Teorisi" temelde, bir mahallede eğer kırık bir cam varsa ve bu cam ihmal edilir ve tamir edilmezse, zamanla kırık camların suç grupları etkisiyle çoğalacağını ve

güvensiz ortamların oluşacağını savunmaktadır. Aynı durum kent mobilyalarının kırılması, duvar yazılarının çoğalması gibi durumlar için de geçerlidir. Kamusal mekânlarda vandalizmin yayılması bu şekilde gerçekleşmektedir ve mekânın imajını bozduğu için kullanıcılar alana gelmemekte, terkedilmiş alanlar oluşmaktadır [21].

Bunun önlenmesi için kentsel mekânlarda özellikle kent mobilyalarının bakımına önem verilmeli, mekânların temizliği düzenli sağlanmalı ve imajı korunmalıdır.

Timothy Crowe 1991'den 2000lere - CPTED Uluslararası Kabul ve Yasa Desteği

CPTED çalışmaları 90lı yıllarda Crowe tarafından geliştirildi ve polise, şehir planlarına ve mimarlara rehber olacak geniş kapsamlı bir kılavuz haline getirildi. 2000li yıllardan itibaren de CPTED uluslararası tanınırlığı olan bir yaklaşım haline geldi.

Crowe'un çalışmasında öne çıkan ve CPTED maddelerinin geliştirilmiş hali olan maddeler şu şekildedir [20];

- 1. Kontrollü alanın net sınır tanımını sağlamak:* Kamusal alan ve özel alanın sınırlarının fiziksel veya sembolik olarak net bir şekilde belirlenmesi gereklidir. Bu alanları ayıran sınırları oluşturan elemanlara korkuluklar, çalılar veya işaret levhaları örnek verilebilir. Önemli olan, kullanıcıların kamusal ve özel alan ayrımını açıkça gözlemleyebilmeleridir.
- 2. Belirgin geçiş bölgeleri sağlamak:* Geçiş bölgelerinin belirgin oluşturulması, kullanıcının kamusal (public) alandan, yarı kamusal (semi-public) alana ve özel (public) alana hareketini farkedebilmesini sağlar.
- 3. Güvenli aktiviteleri güvensiz alanlara yerleştirmek:* Güvenli aktiviteler güvenli kullanıcıları alana çeker. Bu strateji özellikle okul kampüsleri, parklar, ofisler ve kurumsal yerleşkelerin çevresinde yaşanan güvenlik problemlerinin çözümünde faydalı olabilmektedir.
- 4. Doğal bariyerleri sağlamak için alan kullanımını yeniden tanımlamak:* Birbiriyle kullanıcı kitlesi bakımında uyuşmayan aktivite alanları, aralarında farklı aktivite alanları yaratılarak veya doğal arazi ile mesafeleri düzenlenerek ayrıştırılmalıdır. Böylece bu mekânların korku üreten alanlara dönüşmeleri engellenebilir.

5. *Doğal gözetim algısını artırmak için alanı yeniden tasarlamak veya yenilemek:* Gözetim algısı sanıldığından daha da önemlidir. Gizli kameraların kullanıcıya verdiği güven duygusu, gerçek gözlemcilerin varlığında duyulan gözlem duygusunun yanında çok zayıf kalmaktadır. Aynı şekilde, suç potansiyeli olan kişiler, gizli kameranın varlığı gibi bir gözetimden habersiz olduklarında risk altında olduklarını hissetmezler ve suç olayını gerçekleştirirler. Bu sebeple, gerçek gözlemcilerin varlığını sağlayan, kamusal alana bakan pencereler, alandaki görüş açısında netlik ve buna benzer doğal gözlemi sağlayan yöntemler en az kameralar veya güvenlik görevlileri kadar etkili olabilmektedir.

2.3 Kentsel Kıyı Mekânı

Geçmişten günümüze, kentlerin kurulum aşamasında kıyı alanlarına yakınlık doğal avantajları sebebiyle yer seçiminde önemli bir etken olmuştur. Öncelikle ulaşım, ticaret ve savunma amaçlı kullanılmak üzere tercih edilmiş olan kıyı alanları, zamanla kentin gelişimini etkileyen, kentle bütünleşen ve ona kimlik kazandıran odak noktası haline gelmiştir. Bunun sebebi, kentsel kıyı alanlarının hem kara hem de su kullanımına olanak sağlayan, kamusal kullanıma açık, çok yönlü bir kaynak olmasıdır [26].

Kıyı alanları zengin ekosistemi ve biyoçeşitliliği ile ekolojik anlamda hassas bir dengeye sahip alanlardır. Toplum için sanayi, turizm, ulaşım gibi önemli ekonomik fırsatlar sunan kentsel kıyı alanları, günümüzde insan müdahalesi ile aşırı kullanıma maruz kalmakta, bunun sonucu olarak doğal ekolojik süreçlerde bozulmalar meydana gelmektedir [27]. Çeşitli hayvan ve bitki türleri için uygun habitatlar oluşturan kıyı alanları [28] kentsel alanlarda rekreasyon faaliyetleri için de uygun ortam sağlamaktadır. Kentsel kıyılarda tasarlanan rekreasyon alanları, kente ve kentliye sağladığı psikolojik ve estetik avantajları bakımından oldukça değerli kamusal alanlardır.

Kıyı kavramı TDK sözlüğünde “kara ile suyun birleştiği yer” [29] olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım İngilizce “coast” kavramının karşılığıdır [30]. 3621 sayılı Kıyı Kanununda tanımlanan kıyı, “suyun hareketleri sonucu doğal yollardan oluşan kıyı çizgisi ve kıyı kenar çizgisi arasında kalan alan” [31] olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımda geçen ‘kıyı çizgisi’ kavramı “deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, taşkın

durumları dışında, suyun karaya değdiği noktaların birleşmesinden oluşan çizgiyi”, ‘kıyı kenar çizgisi’ kavramı da “deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturduğu kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklık ve benzeri alanların doğal sınırını” ifade etmektedir [31]. Bu tanımdan yola çıkarak, ‘kıyı’ ya da ‘kıyı alanı’ kavramı, “kıyı çizgisinin hem kara yönündeki hem de deniz yönündeki uzantılarını içeren alan” olarak özetlenebilir [32].

Kentsel kıyı kavramı, kıyı (coast) kavramından farklı olarak, Oxford Sözlüğü’nde, “deniz, göl veya nehri sınırlandıran kent bölgesi” olarak ‘waterfront’ kelimesi ile tanımlanmaktadır [33]. Kent bilimi açısından ‘kentsel kıyı’ kavramı “geniş bir etkinlik ve etkileşim alanını hukuki ve jeomorfolojik boyutları ve doğal yapısı ile birlikte” ifade etmektedir [32].

Günümüzde, geçmişte olduğu gibi, kentsel kıyı alanlarına kentliler tarafından büyük bir ilgi vardır. Bu ilginin sebepleri kıyı alanının kentin odak noktasında yer alması ve kıyı – insan arasındaki pozitif ilişkidir [26]. Bu sebeplerden ötürü kıyı alanlarının yeniden tasarlanması ve canlandırılması kıyı kentlerinin gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır.

Tez çalışması kapsamında, kentsel kıyı kavramı rekreatif kullanım amacıyla tasarlanmış mekânlar özelinde incelenmektedir. Kentsel kıyı parkları olarak kullanılan bu mekânlar, kentlilerin sosyalleştiği, günlük hayatın stresinden uzaklaştığı ve doğayla bütünleştiği mekânlar olarak toplum üzerinde pozitif etki yaratan önemli kamusal alanlardır. Kentsel kıyı parklarının fiziksel ve sosyal açıdan kentle bütünleşik bir şekilde tasarlanması oldukça önemli bir konudur. Bu koşulların sağlanamadığı durumlarda, kıyı alanlarında güvenlik problemleri yaşanmakta, kullanıcılar mekânı tercih etmemekte ve zamanla bu kıyı alanları terkedilmektedir. Çalışmanın bir sonraki başlığında, başarılı kıyı mekânları tasarlamak için gereken ölçütler açıklanmakta ve güvenli mekânlar konusu ile ilişkilendirilmektedir.

2.3.1 Kentsel Kıyı Mekânı Tasarımı

Kıyı alanları ülkemizde yasalarla korunan, kamu yararına hizmet eden, herkesin eşit ve serbest olarak faydalanmasına açık alanlardır. Kıyı alanları üzerinde, kamu yararının

gerektirdiği durumlarda, sadece toplumun yararlanmasına açık olmak şartıyla, rekreasyon amacına hizmet eden dolgu alanları oluşturulmasına izin verilmektedir [34]. Böylece özellikle kentsel kıyı alanlarının insan tahribinden korunması sağlanmakta; kentliler için de kent yaşamının getirdiği yorgunluğu atacak rekreatif mekânlar oluşturulabilmektedir.

Tez kapsamında sıkça bahsedilen “rekreasyon” kelimesi, TDK tarafından “insanların boş zamanlarında, eğlence ve spor amacı ile gönüllü olarak katıldıkları etkinlikler” olarak tanımlanmaktadır [35]. Oxford sözlüğu, rekreasyon (recreation) kelimesini “kişilerin çalışmadığı zamanlarda eğlence amaçlı yaptığı aktiviteler” olarak tanımlamaktadır [36]. Rekreasyon alanı ise, “insanların eğlenme, dinlenme amacıyla kullanabilecekleri bir duruma getirilen yer” olarak tanımlanmaktadır [37].

Kıyı rekreasyon alanları, bünyesinde farklı işlevleri barındıran, çeşitli boş zaman aktivitelerine olanak sağlayan ve su kıyısına fiziksel ve görsel erişimi sağlayan mekânlardır. Bu rekreasyon alanları, kullanıcılara su kıyısının doğal ortamını sunarken, aynı zamanda su ile ilişkili aktivitelere katılma veya seyretme imkanı tanır. Bu aktivitelere, suyla direk temas sağlayan yüzme, kürek çekme, balık tutma veya su kıyısında yapılan piknik, yürüyüş, bisiklet sürme gibi aktiviteler örnek verilebilir [38].

Kentle bütünleşmiş ve kentliler tarafından rekreasyon amaçlı tercih edilen fiziksel ve sosyal açıdan başarılı kıyı alanları tasarlamak için “Projects for Public Spaces – PPS” tarafından oluşturulmuş 13 madde bulunmaktadır [39]. Aşağıdaki maddeler yorumlanırken, önceki bölümde ele alınmış olan ‘güvenlik’ konusu ile bağlantı kurulmaktadır.

Kentsel kıyı alanları düzenlenirken [39];

1. Kamusal alan ve kamusal hedefler öncelikli olmalı,
2. Kıyı alanı için halkın katılımıyla ortak bir vizyon geliştirilmeli,
3. Kıyı alanında birden fazla kullanım alanı oluşturulmalı,
4. Kıyı kullanım alanları arasında bağlantı kurulmalı,
5. Kıyı mekânı herkes için erişilebilir olmalı,

6. Kıyıda gerçekleşen yeni gelişim ortak vizyona uyum sağlamalı,
7. Kıyı çevresinde konut gelişimi sınırlandırılarak, uzun süreli aktiviteler desteklenmeli,
8. Kıyı parkları, farklı kullanım alanlarını birbirine bağlamak için kullanılmalı,
9. Kıyıda tasarlanan yapılar kamusal alanla bağlantılı olmalı,
10. Kıyı alanına çeşitli ulaşım araçları ile erişim sağlanmalı ve özel araç erişimi sınırlandırılmalı,
11. Mevsimlik aktiviteler kıyıdaki her kullanım alanına entegre edilmeli,
12. Kıyı alanında bulunan ikonik yapılar birden fazla işlevi yerine getirmeli,
13. Kıyı alanı yönetimi sağlanmalıdır.

Yukarıdaki maddeler yorumlanırken, öncelikli olarak ilk maddede bahsedilen “kamu yararı”nın önemini kavramak gerekmektedir. Kıyı alanları tasarlanırken, kısa vadeli ekonomik çözümler yerine, uzun vadeli kamu yararını en üst ölçüde sağlayacak çözümler düşünülmelidir. Böylece kıyı mekânı kullanıcıları tarafından sahiplenilecektir. Kullanıcılar ve komşu mahalle sakinleri mekânı sahiplendikçe, Jane Jacobs’un güvenli mekânlar konusunda önemle bahsettiği ‘doğal gözetim’ kendiliğinden gelişecektir.

Kamu yararının gözetildiği bir projede ikinci maddede bahsedildiği gibi, kullanıcıların öncülüğünde hareket edilmeli ve alanın tasarımı ile ilgili ortak bir vizyon belirlenmelidir. Alanı kullanacak olan halkın, kıyı mekânının yenilenmesi sürecine dahil olması projenin daha güçlü bir biçimde ilerlemesinde fayda sağlayacaktır.

Kıyı alanlarının tasarım sürecinde önemli olan diğer bir konu üçüncü maddede belirtildiği gibi, alandaki çeşitli kullanım alanlarının varlığıdır. Bu kullanım alanlarının her biri diğerinden farklı bir amaca hizmet etmeli ve biri diğerinden daha baskın olmamalıdır. Kullanım alanları belirlendikten sonra, bu alanlar bir bütün olarak kıyı vizyonuna dahil edilmeli ve bütüncül bir karma kıyı kullanım alanı yaratabilmek için alanlar arasındaki bağlantılar desteklenmelidir. Kullanıcıların kıyı alanını gezinti yaparak veya bisikletle dolaşarak deneyimlemesine uygun ortam yaratılmalıdır. Kıyı alanının bütüncül bir şekilde, farklı kullanımlara olanak sağlayacak şekilde düzenlenmesi, alanda

terkedilmiş noktalar oluşmasını önleyecek ve kullanıcılarda güvensizlik hissi yaratacak durumlar oluşmasının önüne geçilecektir.

Kıyı alanlarının erişilebilirliği, kıyı mekânı kullanımının sürekliliği açısından oldukça önemlidir. Beşinci maddede bahsedilen “erişilebilirlik” iki şekilde ele alınmaktadır: Birincisi, kıyı alanı boyunca kamu erişimi kesintisiz olmalıdır. Kıyı alanının kesintiye uğradığı veya komşu mahallelerden erişimin kısıtlandığı durumlar, kıyı deneyimini olumsuz etkilemektedir. Bu kısıtlı erişim durumu, kıyıda kullanılmayan alanların oluşmasına sebep olup, tenhalaşma kaynaklı güvenlik sorunları yaratabilmektedir. Erişilebilirliğin ikinci anlamı ise, kıyı alanının balık tutmak, yüzmek gibi suyun kendisine erişim sağlayan aktivitelere uygun ortam sağlamasıdır. Böylece kıyı alanında farklı aktivitelerle canlılık korunabilmektedir.

Kıyı alanının yenilenmesi sürecinde yeni kalkınma alanları, altıncı maddede belirtildiği gibi, halkın vizyonu ile uyum içerisinde geliştirilmelidir. Sağlıklı bir kıyı alanı gelişimi için, özel işletmelerin varlığı gereklidir, ancak bu işletmelerin verdiği hizmetlerin ortak vizyona uyum sağlaması gerekmektedir. Bütüncül kamusal kıyı kullanımının sürekliliğinin sağlanması için, özel işletmelerin yaya akslarını engellemeyecek ve taşıt trafiği oluşmasına olanak sağlamayacak şekilde alanda yer alması gerekmektedir.

Yedinci maddede bahsedilen, kıyı çevresinde konut gelişimini sınırlandırmak, kıyı alanında yapılabilecek aktivitelerin gelişmesi için oldukça önemlidir. Kıyı alanları mevsimsel şartlar elverdiği sürece gece gündüz insanların kullanmayı tercih ettiği kentsel mekânlardır. Çevresinde konut gelişiminin hakim olmadığı kıyı alanları festivaller, konserler gibi büyük ölçekli aktivitelere olanak sağlayan ve 24 saat canlılığını sürdüren mekânlara dönüşürler. Bu canlılık, kullanıcıların alana gün içinde istedikleri zaman diliminde, ıssız bir kıyı alanı ile karşılaşma tedirginliği yaşamadan gelmelerine olanak sağlar.

Kentsel kıyı parkları, sekizinci maddede belirtildiği gibi, alandaki farklı kullanım alanlarını birbirine bağlayacak şekilde tasarlanmalıdır. Kıyı alanlarında geniş pasif yeşil alanlar yaratmak, kıyı alanının doğal canlılığını azaltır ve kıyının belirli bölgelerinin daha az kullanılmasına yol açar. Kentsel kıyı alanı boyunca kullanıcıların varlığını sürekli tutmak, alanın kullanıcılar tarafından ‘güvenli mekân’ olarak algılanması açısından

önemlidir. Kıyıda kullanıcıların varlığı, daha çok kişiyi alana çekecektir ve 'doğal gözetim' sayesinde kullanıcılarda güvenli mekân duygusu oluşacaktır.

Dokuzuncu maddede bahsedildiği gibi, kıyı çevresinde mevcut olan veya sonradan tasarlanan yapılar kıyı alanındaki kamusal alanların etkinliklerine katkıda bulunmalıdır. Bu yapılar, önceki maddelerde bahsedilmiş olan, kamusal alanın sürekliliğine engel olmamalı; aksine, kıyı alanı kullanımları ile bütünleşik tasarlanmalıdır. Kıyı alanında bulunan konut yapılarının zemin katları kıyı kullanıcılarına hizmet veren ticari mekânlara olanak sağlamalı ve böylece kıyıda ticari ve kamusal kullanım birarada yürütülmelidir.

Kıyıya erişim yürüyerek, deniz taşıtlarını kullanarak veya bisiklet sürerek sağlandığında kıyı kullanımı önemli ölçüde gelişir. Kıyı alanı içinde yürüş yolları ve bisiklet yollarının oluşturulması ve bu yolların çevre mahallelerden erişiminin desteklenmesi, kıyı alanının merkezle iletişiminin güçlenmesi bakımından önemlidir. Kent merkezi ile güçlü iletişim ve erişilebilirlik, kıyı alanında Newman'ın 'savunulabilir mekân' teorisini [24] destekler niteliktedir. Mekâna erişimin doğal kontrolü, kullanıcıların güvende hissetmesini sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, onuncu maddede de belirtildiği gibi, kıyı alanına özel araç erişimi sınırlandırılmalı, park yerleri yaya ve bisiklet yolları erişimini engellememelidir.

11. maddede bahsedilen mevsimlik faaliyetler kıyı alanını dört mevsim canlı tutabilmek açısından oldukça önemlidir. Kıyı alanı kullanımları kış mevsiminin soğuğuna ve yağışlı havasına, yaz mevsiminin de aşırı sıcaklarına uyum sağlamalı ve gerekli koruyucuları sağlamalıdır. Böylece kıyı alanı belirli zaman dilimlerinde terkedilmiş mekânlara dönüşmeyecek ve tenhalaşma kaynaklı güvelik problemleri yaşanmasının önüne geçilmiş olacaktır.

12. maddede ele alınan "ikonik yapı", kıyı alanında çoklu kullanıma olanak sağladığı ve çevresinde bir kamusal alan oluşturabildiği takdirde bir cazibe merkezi olabilmektedir. Kıyı alanında bulunabilecek ikonik yapılara, tarihi değeri olan bir iskele (Moda İskelesi) veya tren garı binası (Haydarpaşa Garı) örnek verilebilir. Bu mekânlar, oluşturdukları kamusal alanla kıyı alanını bütünleştirmekte ve kullanıcıları alana çekmektedirler.

Kıyı alanının bakımı ve yıl boyu süren aktivitelerinin devamlılığı açısından, 13. son maddede de belirtildiği gibi, kıyı alanı yönetimi gereklidir. Özellikle aktivitelere destek sağlaması açısından, çevre işletmeler ve kuruluşların desteği önemlidir. Kıyı alanında devam eden etkinliklerin varlığı, 11. maddede de belirtildiği gibi, alanda belirli zaman dilimlerinde tenhalaşmanın önüne geçecek ve kullanıcılar alanda gözlemcilerin varlığıyla güvende hissedeceklerdir.

Kıyı mekanında güvenlik konusunun incelendiği sonraki bölümde, yukarıda açıklanmış olan kentsel kıyı mekanı tasarımında önem verilmesi gereken maddeler, kıyı mekanında güvenlik ölçütlerinin oluşmasına katkıda bulunmaktadır.

2.4 Kıyı Mekanında Güvenlik

Kıyı kentlerinde, kentlilerin yürüyüş yapmak, manzara seyretmek veya arkadaşlarıyla vakit geçirmek gibi rekreatif amaçlarla en sık kullanmayı tercih ettiği kamusal alanlar kıyı alanlarıdır. Kentsel tasarım projeleriyle oluşturulmuş kıyı alanlarında, tasarım kaynaklı hatalar sonucunda fiziksel mekânda kullanıcılar problem yaşayabilmektedirler. Kıyı alanlarının kent ile su kıyısı arasında doğrusal olarak yer alması, mekânsal problemler yaşanmasındaki en büyük etkidir. Mekânın algılanmasını zorlaştırma veya mekâna erişimi kısıtlama gibi alanın kullanım kalitesini etkileyen problemler sonucunda kullanıcılar bu kıyı mekânlarında güvensiz hissetmekte ve böylece bu kıyı alanları terk edilen mekânlara dönüşebilmektedir. Tez çalışmasının önceki bölümlerinde detaylıca incelenmiş olan 'güvenlik' ve 'kıyı mekânı' konuları, bu bölümde 'kentsel tasarım ve güvenlik' ilişkisi kurularak beraber ele alınmaktadır. Öncelikli olarak dünya genelinden seçilmiş 'güvenli kent – kentsel tasarım rehberi' örneklerinde uygulanan yöntemler incelenmektedir. Sonrasında, bu rehberlerde uygulanan yöntemler doğrultusunda, kavramsal bölümde elde edilen bilgiler yorumlanarak 'güvenli kıyı mekânı kriterleri' belirlenmektedir.

2.4.1 Kentsel Tasarım – Güvenlik İlişkisi

Günümüz kentlerinde günlük yaşam gereksinimlerini desteklemek için insan eliyle oluşturulmuş yapılar suç ve suç korkusu yaratan mekânlara dönüşebilmektedir. Bu mekânlara örnek olarak evler ve mahalleler, mağaza ve ofis yapıları, fabrika ve depolar,

devlet binaları, parklar ve rekreasyon alanları gösterilmektedir [40]. Tasarım yoluyla oluşturulmuş bu problemlili kentsel mekânların güvenli ve suç korkusuna neden olmayan mekânlara dönüşmesi sürecinde kentsel tasarımın görevi büyüktür. Kentsel tasarım yoluyla kentlerin daha güvenli haline gelmesi için kent yönetimleri kendi bünyelerinde oluşturdukları profesyonel ekiplerle 'güvenli kent – kentsel tasarım rehberi' oluşturmaktadırlar. Tez kapsamında güvenlik konusunda kentsel tasarım rehberleri ile ilgili araştırmalar yapılmış, farklı ülkelerden örnekler incelenmiştir. Rehberler arasından seçim yapılırken özellikle rehberin alan çalışması sırasında problem saptamada ne derece kolaylık sağladığına bakılmıştır. Bu konuda öne çıkan rehberlerde izlenen ortak yöntem; seçilen çalışma alanları için problem tespitinin yapılması amacıyla 'güvenli mekân ölçütleri' oluşturulması ve listedeki sorulara verilen olumlu ya da olumsuz yanıtlar sonucunda mekânın daha güvenli hale gelmesi için nasıl bir yol izleneceğinin belirlenmesidir. Bunun yanı sıra rehberler araştırılırken, rehberin kıyı kentinde oluşturulduğu durumlarda, kıyı alanı odaklı incelemeler yapılmadığı, kent genelinde yorumlar yapıldığı görülmüştür. Bu sebeple örnek rehber seçiminde, rehberin oluşturulduğu kentin kıyı kenti olup olmasına değil, sadece izlediği yöntemin uygunluğuna önem verilmiştir. Araştırma sonucunda izledikleri yöntem sebebiyle tez konusuna faydalı olacağı düşünülen iki farklı kentsel tasarım rehberi Kanada ve Güney Afrika'dan seçilmiştir.

Cape Town Güvenli Kent Tasarım Rehberi (Güney Afrika)

Kentte sürdürülebilir, güvenli ve canlı kentsel mekânlar oluşturmayı hedefleyen kentsel tasarım rehberinde öncelikli olarak kentsel mekândaki problemin tanımlanması, sonrasında ise mekâna yapılacak müdahalenin planlanması gerekliliği açıklanmaktadır. Bu rehberde kentsel mekânların güvenli hale getirilmesi için izlenmesi gereken temel prensipler altı başlık altında incelenmektedir. Güvenli hale getirilmesi amaçlanan bir kamusal mekân için özellikle hangi konularda müdahaleler yapılması gerektiği, bu altı temel prensip altında belirlenmiş sorulara verilen olumlu-olumsuz cevaplar sonucu belirlenmektedir [41];

1. Kamusal alanda net sınırlar bulunması ve mekânın kullanıcılar tarafından sahiplenilmesi

Kullanılmayan veya bakımsız açık alanlar mevcut mu?

Kamusal ve özel alan sınırlarının nerede başlayıp bittiği belirgin mi?

Kullanıcılarda mekânı sahiplenme duygusu var mı?

Kullanıcılar mekândaki yabancılarla iletişim kurma konusunda rahat hissediyorlar mı?

2. Mekânda doğal gözetimin ve görünürlüğün artırılması

Alandaki peyzaj dokusu görüşü engelliyor veya kuytu alanlar yaratıyor mu?

Mekânda gün boyu kullanıcılar mevcut mu?

Çevre binalar erişim yollarının ve açık alanların görüşünü engelliyor mu?

Mekânda kör noktalar veya gizlenme alanları mevcut mu?

Sınır duvarları veya çitleri, kullanıcıların binaların içinden görülebilmesini sağlamakta mı?

Gece yeterli aydınlatma var mı?

3. Mekâna güvenli erişim ve dolaşımın sağlanması

Kullanıcılar alanda dolaşırken güvende hissediyorlar mı?

Sokak ve yaya yolları bağlantısı net ve okunabilir mi?

Mekân boyunca alternatif giriş - çıkış noktaları mevcut mu?

Kullanıcıların mekânda tercih etmediği izole yollar mevcut mu?

4. Mekânın görsel imajının iyileştirilmesi

Çevre mahalle yaşamak için güzel görünüyor mu?

Alandaki binalar bakımlı mı?

Özel mülkü ayıran sınırlar (çit, duvar, elektrikli çit) alanda yüksek oranda suç olayı yaşandığına dair izlenim yaratıyor mu?

5. Kamusal ve özel alan sınırlarının kullanıcılara pozitif etki yaratacak şekilde oluşturulması, geçirgenliğin korunması

Özel mülk ile kamusal alan arasında doğal ayrımı belirleyen kademeli geçişler var mı?

Özel mülk ile kamusal alan arasındaki geçiş alanı bakımlı mı?

Çevre binalardaki pencere, kapı ve balkonlar kamusal alana bakıyor mu?

6. Kentsel alanda yapılan iyileştirmelerin devamlılığı için yönetim, gözlem ve bakımın sağlanması

Kamusal alan temiz ve bakımlı mı?

Alanın bakımından sorumlu yönetimin kim olduğu belli mi? Yeterli bütçe var mı?

Alanda güvenlik görevlileri devriye geziyor mu?

Kullanıcılar ve çevrede yaşayanlar suç ve güvenlik durumunu gözlemliyorlar mı?

Cape Town rehberinde görüldüğü üzere, kullanıcıların mekânda güvende hissetmeleri için mekânın tasarımında görme-görülme, imaj, bakım ve erişim gibi CPTED konularına dikkat edilmesi oldukça önemlidir. Edmonton rehberinde de bu konular daha detaylı alt başlıklarla incelenmektedir.

Edmonton Güvenli Kent Tasarım Rehberi (Kanada)

Güvenli çevreler tasarlamak için oluşturulmuş bu tasarım rehberi, sadece belirli bir mekânı değil, tüm kentsel alanları bütüncül bir şekilde ele alarak güvenli hale getirmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda profesyoneller, proje geliştiricileri ve kullanıcı grupları ile ortak çalışmalar yapılmış ve kentsel tasarım rehberi oluşturulmuştur. CPTED teorileri ile geliştirilen rehber, kentsel mekânda güvensizlik yaratacak üç temel prensip ve ilgili alt başlıklarından oluşmaktadır. Cape Town kent rehberinde olduğu gibi, Edmonton kent rehberi de alanda müdahale edilecek olumsuzlukları saptamak için, her alt başlıkla ilgili problem tanımlama soruları belirlemiştir [42].

1. Fiziksel çevre farkındalığının sağlanması

a. Çevrenin görünürlüğü (peyzaj etkisi, çevre duvar ve çitler, grid yol sistemi)

Yaya yollarındaki dönüş noktaları veya arazideki ani değişiklikler görüşü kısıtlıyor mu?

Alandaki tasarım (çitler veya çalılar) görüşe engel oluyor mu?

Görüşü engelleyen durumlar geçirgen çit kullanımı, ayna kullanımı veya güvenlik kameraları yerleştirilmesi ile iyileştirilebilir mi?

Alandaki tasarım gelecekte görüş problemlerine yol açabilir mi? (peyzaj dokusunun gelişip büyümesi gibi)

b. Aydınlatma düzeyi

Gece kullanımı olan alanlarda yeterli aydınlatma mevcut mu?

Alandaki aydınlatma yeterli görüşü sağlıyor mu?

Alandaki aydınlatma gölgelik ve aydınlık alan arasındaki kontrastı azaltacak şekilde eşit dağılıyor mu?

Arka planda aydınlatma gerekli mi?

c. Kaçışsız rotalar (tüneller, merdivenler, yaya köprüleri)

Alandaki kaçışsız rotalar azaltılabilir mi?

Kaçışsız rotalara alternatif kullanılacak rotalar mevcut mu? Bu rotalara işaretlerle yönlendirme yapılmış mı?

Kullanıcı kaçışsız rotanın sonunu göremiyorsa, aydınlatma veya gözetimle bu sağlanabilir mi?

Kaçışsız rotanın çevresinde doğal veya yapay gözetim mevcut mu?

d. Kör noktalar / Tuzak noktalar (otopark alanları, gölgede kalan kuytu alanlar, izole merdivenler)

Alanda kör noktalar varsa azaltılabilir mi?

Kör noktalarda doğal veya yapay gözetim mevcut mu?

Tasarımla kaçış rotası oluşturulabilir mi?

2. Başkaları tarafından görülme

a. İzole alanlar (doğal gözetimden yoksun alanlar)

Alandaki tasarım doğal gözetime olanak sağlıyor mu?

İzole yaya yolları veya otopark alanları gibi problemlili alanlar doğal gözetime sahip mi?

İzole alanlar çevresinde birbiriyle uyumlu arazi kullanımları ile aktiviteler artırılabilir mi?

b. Alan kullanım çeşitliliği

Birbiriyle uyumlu karma arazi kullanımları ile (konut altında market gibi) doğal gözetim ve çevre görünürlüğü artırılabilir mi?

Alanda güvensizlik yaratabilecek uygunsuz alan kullanımlarının (alkol satışı olan mekânlar gibi) etkileri minimize edilmiş mi?

c. Aktivite üreticiler (kullanıcıların ilgisini çeken, aktivite yaratan kullanımlar)

Alanda doğal gözetime olanak sağlayacak bütünleyici kullanımlar oluşturulabilir mi?

Alan çeşitli aktiviteler için programlanmış mı?

Alanın tasarımı çeşitli aktiviteleri destekliyor mu?

d. Alan aidiyeti, bakım ve yönetim

Alanın tasarımı alana aidiyeti destekliyor mu?

Alanın bakımlı mı?

Alanın yönetimi kişisel güvenliği destekliyor mu?

3. İhtiyaç durumunda yardıma kolay erişim

a. Yönlendirme ve bilgilendirme levhaları

Yönlendirme ve bilgi levhaları uzaktan farkedilebiliyor ve okunabiliyor mu?

Levhalar her yerden görülebilecek şekilde mi konumlanmış?

Levhaların görünümü peyzaj dokusu veya bakımsızlık nedeniyle engellenmiş mi?

b. Bütün çevrenin tasarımı

Alanın tasarımı kolay algılanabiliyor mu?

Alanın gece kullanımı nasıl?

Alanda ölü mekâna dönüşebilecek, kullanılmayan mekânlar var mı?

Cape Town ve Edmonton güvenli kent tasarım rehberleri incelendiğinde, ana prensiplerin oluşturulmasında CPTED teorilerinden faydalandığı görülmektedir. Alanı görme, alanda görülme, alana aidiyet, doğal gözetim, mekânda aktivite ihtiyacı gibi temel CPTED konuları tez çalışması kapsamında kavramsal bölümde detaylıca incelenmiştir. Kavramsal bölümde açıklanmış olan, Greene'in [6] kullanıcıların mekânda güvende veya güvensiz hissetmelerini etkileyen fiziksel mekân özellikleri ile yukarıda incelenen kentsel tasarım rehberlerinde ele alınan prensipler benzerlik göstermektedir. İzleyen bölümde bu prensipler, başarılı kıyı mekânı özellikleri ile ilişkilendirilip, güvenli kıyı mekânı tasarım ölçütleri oluşturulmaktadır.

2.4.2 Kıyı Mekânlarında Güvenlik Ölçütleri

Tez çalışmasının “suç korkusu ve mekân ilişkisi” başlığı altında açıklanmış olan güvenli mekân fiziksel özellikleri altı ana başlıktan oluşmaktadır. Kıyı mekânlarında güvenlik ölçütleri belirlenirken, bu altı başlık ve bunlara ek olarak önceki bölümde incelenmiş olan tasarım rehberlerinden örnek alınarak “mekâna erişim” ve “imaj” başlıkları ele alınmaktadır. Edmonton ve Cape Town kentsel tasarım rehberlerinden yola çıkarak; bu bölümde temel güvenli mekân başlıklarının altlarına güvenli kıyı mekânı ölçütünü belirleyici sorular oluşturulmaktadır. Böylece bir kentsel kıyı mekânının kullanıcılar tarafından güvenli algılanıp algılanmadığının saptanabilmesi için bir yöntem denemesi olarak Kadıköy kıyı rekreasyon alanı özelinde incelenmek üzere “güvenli kıyı mekânı tasarım ölçütleri” oluşturulmaktadır. Temel başlıkların altına belirleyici soruların seçilmesi aşamasında özellikle ilgili maddenin kıyı alanında gözlemlenebilirliği ve anket sorularından gelecek cevaplarla desteklenebilirliğine önem verilmiştir.

Konu başlıklarının altındaki sorulara verilen cevaplara göre, belirli bir güvenlik ölçütü ile ilgili alanda bir problem yaşanıp yaşanmadığı ve müdahaleye gerek olup olmadığı belirlenmektedir. Alan çalışması sonucunda alana ne derece müdahale gerektiğine karar verilebilmesi için puanlama sistemi geliştirilmiştir. Güvenlik ölçütleri 8 adet ana başlık ve 36 adet alt başlıktan oluşmaktadır. Alandaki durumu değerlendirmek üzere alt başlıklara verilecek üç farklı cevap bulunmaktadır. Bu cevaplar “Müdahale gerekir” (-1 puan), “Kısmen uygun” (0 puan), “Uygun” (+1 puan) şeklindedir. Puanlamanın

sonucunda en az -36, en fazla +36 puan elde edilebilmektedir. Puanlamanın belirli aralıklarına göre alana ne derece müdahale gerektiği belirlenmektedir.

Çizelge 2. 7 Kıyı güvenlik ölçütleri puanlama aralıkları

Değerlendirme
-36 / 0 puan: çok problemlili, müdahale edilmeli
0 / 20 puan: yoğun tedbir alınmalı
20 / 30 puan: tedbir alınmalı
30 / 36 puan: uygun

Sonuç olarak alanda müdahale gereken veya uygun olan maddelerin belirlenmesiyle alanda iyileştirme çalışmalarına bu yönde başlanabilmektedir. Problemin kısmen yaşandığı gözlenen durumlarda alana bu konuda müdahale edilip edilmeyeceğine, alanın genel durumu göz önünde bulundurularak karar verilebilmektedir.

Çizelge 2. 8 Görsel alan soruları

1. Görsel alan (ne kadar görüyorum?)	Müdahale Gerekir -1	Kısmen Uygun 0	Uygun +1
Kıyı alanı boyunca kör noktalar veya gizlenme alanları mevcut mu?	Evet	Kısmen	Hayır
Kıyı alanının gece kullanımı için yeterli aydınlatma mevcut mu?	Hayır	Kısmen	Evet
Kıyı alanındaki aydınlatma gölgelik ve aydınlık alan arasındaki kontrastı azaltacak şekilde dengeli etki sağlıyor mu?	Hayır	Kısmen	Evet
Kıyı alanında merdiven, yaya köprüsü gibi kaçışsız rotalar mevcut mu?	Evet	Kısmen	Hayır
Kaçışsız rotalara alternatif kullanılacak rotalar mevcut mu?	Hayır	Kısmen	Evet

Çizelge 2. 9 Görsel kontrol soruları

2.Görsel kontrol (ne kadar görülüyorum?)	Müdahale Gerekir -1	Kismen Uygun 0	Uygun +1
Kıyı alanı tasarımı doğal gözetime olanak sağlıyor mu?	Hayır	Kismen	Evet
Kıyı alanında bulunan izole merdivenler veya otopark alanları gibi problemler alanlar doğal gözetime sahip mi?	Hayır	Kismen	Evet
Kıyı alanında gün boyu kullanıcılar mevcut mu?	Hayır	Kismen	Evet
Kıyı alanı ve komşu mahallelerdeki özel mülkler arasında bulunan sınır duvarları veya çitleri, kullanıcıların binaların içinden görülmesine olanak sağlamakta mı?	Hayır	Kismen	Evet

Çizelge 2. 10 Sosyal ağlar soruları

3.Sosyal ağlar	Müdahale Gerekir -1	Kismen Uygun 0	Uygun +1
Kıyı alanı kullanıcıları ve komşu mahalle sakinleri mekândaki yabancılarla iletişim kurma konusunda rahat hissediyorlar mı?	Hayır	Kismen	Evet
Kıyı alanının tasarımı, kullanıcıların ve komşu mahalle sakinlerinin alana aidiyetini destekliyor mu?	Hayır	Kismen	Evet

Çizelge 2. 11 Mekân kullanımı soruları

4.Mekân kullanımı	Müdahale Gerekir -1	Kismen Uygun 0	Uygun +1
Kamusal ve özel alan sınırlarının nerede başlayıp bittiği belirgin mi?	Hayır	Kismen	Evet

Çizelge 2. 11 Mekân kullanımı soruları (devamı)

4.Mekân kullanımı	Müdahale Gerekir -1	Kismen Uygun 0	Uygun +1
Kıyı alanı tasarımı kullanıcı tarafından kolay algılanabiliyor mu?	Hayır	Kismen	Evet
Kıyı alanında gece kullanımı var mı?	Hayır	Kismen	Evet
Kıyı alanında kullanılmayan veya bakımsız açık alanlar mevcut mu?	Evet	Kismen	Hayır
Kıyı alanının tasarımı çeşitli aktiviteleri destekliyor mu?	Hayır	Kismen	Evet
Kıyıda farklı kullanım alanları arasında güçlü bağlantılar var mı?	Hayır	Kismen	Evet
Kıyı alanında pasif yeşil alanlar mevcut mu?	Evet	Kismen	Hayır
Kıyı alanı tasarımı farklı mevsimsel koşullara uygun aktivite alanları barındırıyor mu?	Hayır	Kismen	Evet

Çizelge 2. 12 Mekâna erişim soruları

5.Mekâna erişim	Müdahale Gerekir -1	Kismen Uygun 0	Uygun +1
Kıyı alanına farklı ulaşım araçları ile erişim sağlanabiliyor mu? (deniz yolu, yürüme, bisiklet)	Hayır	Kismen	Evet
Kıyı alanı belirli noktalarda kesintiye uğruyor mu?	Evet	Kismen	Hayır
Kıyı alanına özel araç girişine izin veriliyor mu?	Evet	Kismen	Hayır
Kullanıcılar kıyı alanında dolaşırken güvende hissediyorlar mı?	Hayır	Kismen	Evet
Sokak ve yaya yolları bağlantısı net ve okunabilir mi?	Hayır	Kismen	Evet

Çizelge 2. 12 Mekâna erişim soruları (devamı)

5.Mekâna erişim	Müdahale Gerekir -1	Kismen Uygun 0	Uygun +1
Kıyı alanı boyunca alternatif giriş - çıkış noktaları mevcut mu?	Hayır	Kismen	Evet
Kullanıcıların mekânda tercih etmediği izole yollar mevcut mu?	Evet	Kismen	Hayır

Çizelge 2. 13 İmaj soruları

6.İmaj	Müdahale Gerekir -1	Kismen Uygun 0	Uygun +1
Çevre mahalle yaşamak için güzel görünüyor mu?	Hayır	Kismen	Evet
Kıyı alanına komşu mahallelerdeki binalar bakımlı mı?	Hayır	Kismen	Evet
Çevre mahallelerdeki özel mülkü ayıran sınırlar (çit, duvar, elektrikli çit) alanda yüksek oranda suç olayı yaşandığına dair izlenim yaratıyor mu?	Evet	Kismen	Hayır
Kıyı alanı temiz ve bakımlı mı?	Hayır	Kismen	Evet
Kıyı alanında vandalizm belirtileri var mı?	Evet	Kismen	Hayır

Çizelge 2. 14 Yardıma erişim soruları

7.Yardıma erişim	Müdahale Gerekir -1	Kismen Uygun 0	Uygun +1
Kıyı alanında güvenlik görevlileri devriye geziyor mu?	Hayır	Kismen	Evet

Çizelge 2. 14 Yardıma erişim soruları (devamı)

7.Yardıma erişim	Müdahale Gerekir -1	Kismen Uygun 0	Uygun +1
Yönlendirme ve bilgi levhaları uzaktan fark edilebiliyor ve okunabiliyor mu?	Hayır	Kismen	Evet
Levhaların görünümü peyzaj dokusu veya bakımsızlık tarafından engellenmiş mi?	Evet	Kismen	Hayır

Çizelge 2. 15 Tehlike faktörleri soruları

8.Tehlike faktörleri	Müdahale Gerekir -1	Kismen Uygun 0	Uygun +1
Kıyı alanı rahatsız edici genç grupları tarafından kullanılmakta mı?	Evet	Kismen	Hayır
Kıyı alanında istenmeyenler (evsizler, tehlikeli madde satıcıları ..vb) var mı?	Evet	Kismen	Hayır

Tez çalışmasının bu bölümünde belirlenmiş olan güvenli kıyı mekânı ölçütleri, sonraki bölümde Kadıköy kıyı rekreasyon alanında yapılmış olan gözlem çalışması sonucunda değerlendirilmektedir. Sonrasında elde edilen sonuçlar, çalışma alanı kullanıcıları ile yapılmış olan anket çalışması sonuçları ile karşılaştırılmaktadır. Böylece gözlem çalışması sonucunda alanın güvenli olup olmadığı ile ilgili yapılan yorumlar, anket çalışması sonucu elde edilen, kullanıcıların alanla ilgili değerlendirmeleri ile karşılaştırılmaktadır.

KADIKÖY KIYI REKREASYON ALANI TASARIMININ GÜVENLİK KAVRAMI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Kentsel kıyı mekânlarında tasarım yoluyla güvenli mekânlar oluşturulması konusunda yapılan literatür araştırmaları sonucunda, tezin önceki bölümlerinde belirlenen güvenli kıyı mekânı tasarım kriterleri, bu bölümde çalışma alanı olarak seçilmiş olan “Kadıköy Kıyı Rekreatyon Alanı” üzerinde değerlendirilmektedir. Kadıköy kıyı rekreatyon alanına geçmişte kullanıcı olarak yapılmış ziyaretler sırasında, alanda güvenlik problemleri yaşandığı gözlemlenmiştir. Bu durumun mekânsal sebeplerinin araştırılması amacıyla, tez çalışması kapsamında, alanda gözlem ve anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Tez çalışmasının bu bölümünde çalışma alanı ile ilgili genel bilgilerin verilmesinin ardından, alanda yapılmış gözlem çalışmasının sonuçları güvenli kıyı mekânı tasarım ölçütleri ile yorumlanmakta ve sonrasında anketlerin sonuçları ile karşılaştırılmaktadır. Böylece Kadıköy kıyı rekreatyon alanının kullanıcılar da güvensizlik hissine sebep olan mekânsal özellikleri saptanmaktadır.

3.1 Kadıköy Kıyı Rekreatyon Alanı

Çalışma alanı olarak belirlenmiş olan Kadıköy kıyı rekreatyon alanı, Kadıköy’ün Moda semtinde, İnciburnu Feneri ile Moda Deniz Kulübü arasında kalan kıyı alanında bulunmaktadır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin 1984 sonrası imar yasasıyla başlayan kıyı dolgu uygulamalarının parçası olarak 1992 yılında Kadıköy İlçe Belediyesi tarafından imar planı onaylanmıştır. Rekreatyonel amaçlı kıyı parkı olarak tasarlanmış olan çalışma alanı gezinti, seyir ve dinlenme gibi kullanımları içermektedir [43].

Aşağıdaki alt bölümde, çalışma alanı olarak belirlenmiş Kadıköy kıyı rekreasyon alanına ait konum, çevre ilişkileri, fiziksel, işlevsel yapı ve sosyal yapı bilgileri verilmektedir.

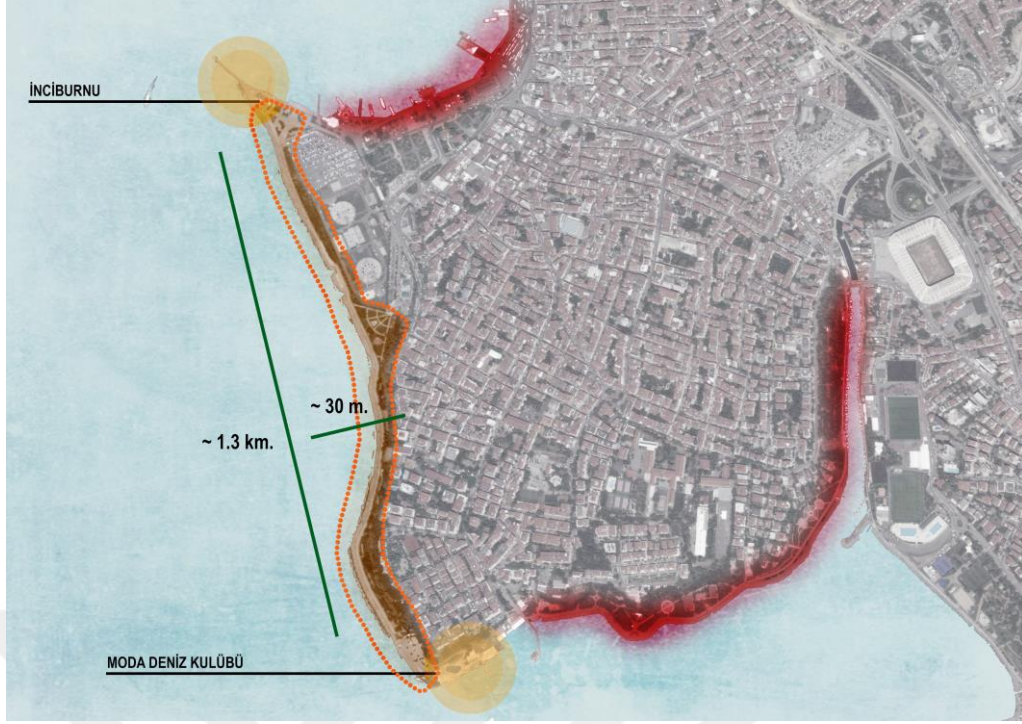
3.1.1 Konum, Çevre İlişkileri

Tez çalışması kapsamında incelenen kıyı rekreasyon alanı, İstanbul'un Kadıköy ilçesi sınırlarında yer almaktadır. İstanbul' un farklı noktalarından Kadıköy ilçesine karayolu, deniz yolu ve raylı taşıma sistemleri ile ulaşım mümkündür.

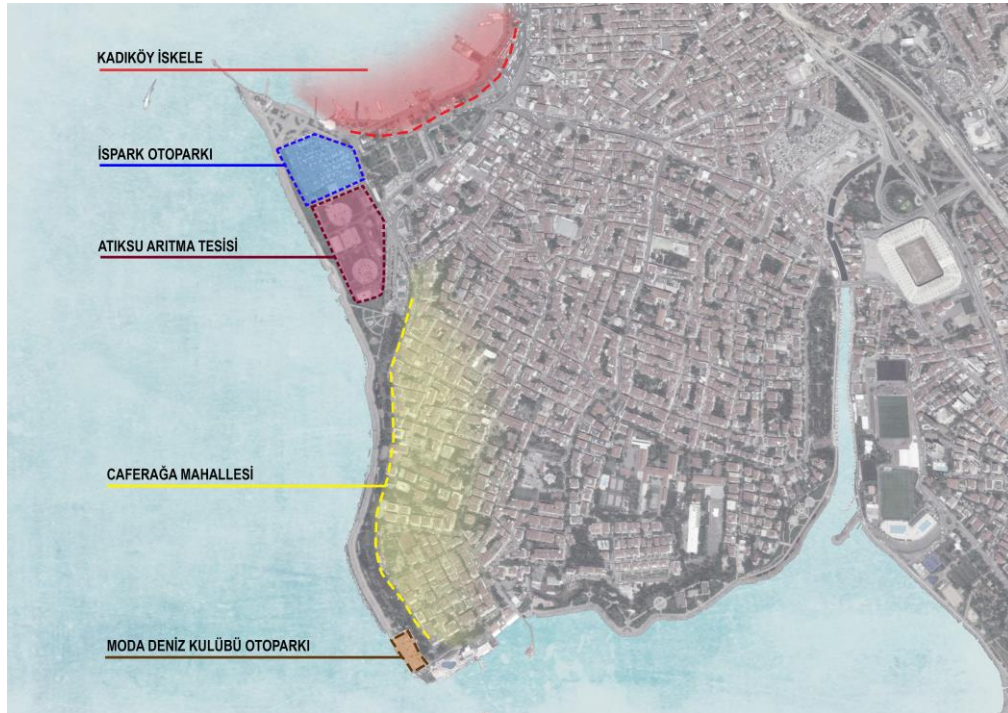
Şekil 3. 1 Kadıköy kıyı rekreasyon alanı konumu

Kadıköy kıyı rekreasyon alanı, Kadıköy iskelesi İnciburnu Feneri ile Moda Deniz Kulübü arasında kalan kıyı alanında bulunmaktadır (Şekil 3.2). Kıyı alanının uzunluğu yaklaşık olarak 1,3 km. ve eni de yaklaşık 30 metredir. Kıyı alanının en dar bölgesi yaklaşık 11 metre, en geniş bölgesi ise yaklaşık 110 metredir. Kıyı alanının İnciburnu tarafında bulunan otopark kullanımı ve diğer ucunda bulunan Moda Deniz Kulübü, çalışma alanının kıyı devamlılığını kesintiye uğratmaktadır. Böylece Kadıköy kıyı rekreasyon alanı kıyı boyunca peyzaj dokusu, erişim özellikleri, sınırlayıcıları ve kullanım alanları bakımından değişkenlik gösteren farklı karakteristik özelliklerine rağmen, bütün halinde çalışma alanı olarak ele alınmaktadır.

Şekil 3. 2 Kadıköy kıyı rekreasyon alanı ve çevre kıyı alanları

Kıyı alanı boyunca sınırlayıcı olarak İspark otoparkı, atıksu arıtma tesisi, Caferağa Mahallesi konut yapıları ve son olarak da Moda Deniz Kulübü otoparkı bulunmaktadır (Şekil 3.3).

Şekil 3. 3 Kadıköy kıyı alanı çevre kullanımları

3.1.2 Fiziksel, İşlevsel Yapı

Çalışma alanının Kadıköy merkez ile iletişimi, çevresindeki sınırlayıcı kullanımlar sebebiyle zayıf kalmaktadır. Kıyı alanına erişim Kadıköy İskele yönünden gelenler için İspark otoparkı (Şekil 3.4) çevresinden dolanarak gerçekleşmektedir. Bu durum iskele tarafından gelen kullanıcılar için alan girişinin algılanmasını güçleştirmektedir.

Şekil 3. 4 İspark otoparkı – kıyı alanı erişimi [44]

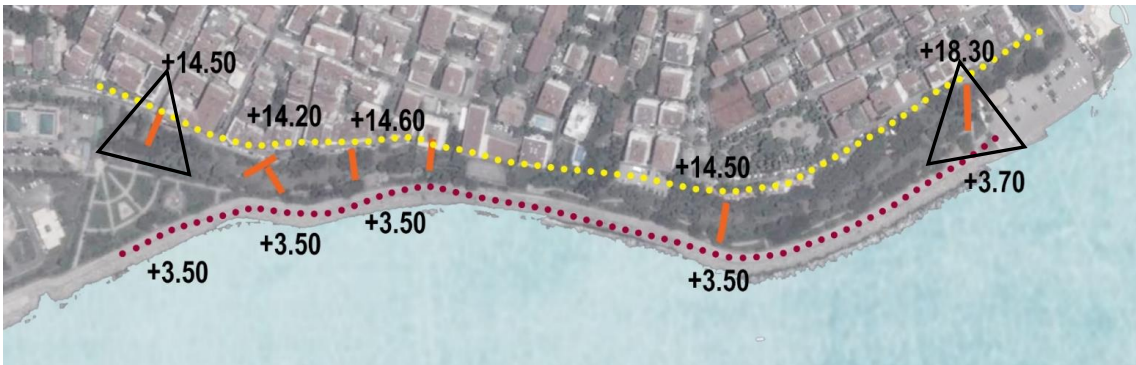
Şekil 3. 5 İspark otoparkı – kıyı alanı erişimi [44]

Kıyı alanına diğer uçtan erişim ise Moda Deniz Kulübü otoparkından (Şelik 3.6) geçerek sağlanabilmektedir. Yani doğrusal kıyı alanınının her iki ucundaki girişler, alanda bulunan otopark kullanımları sebebi ile kullanıcılara erişim bakımından olumsuz durum yaratmaktadır.

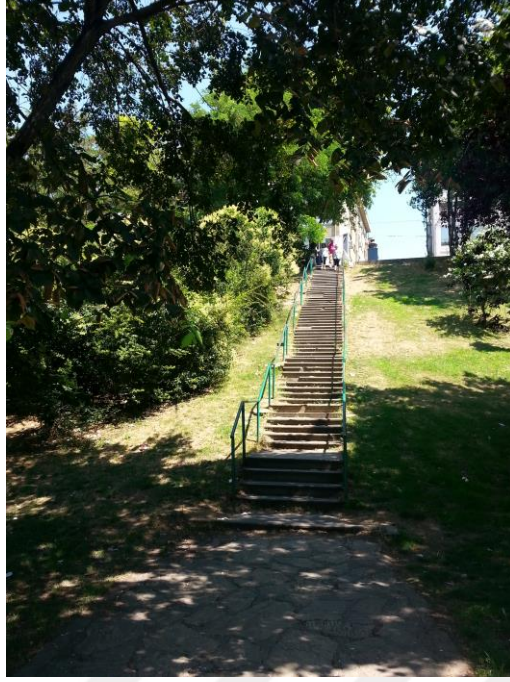

Şekil 3. 6 Moda Deniz Kulübü otoparkı – kıyı alanı erişimi [44]

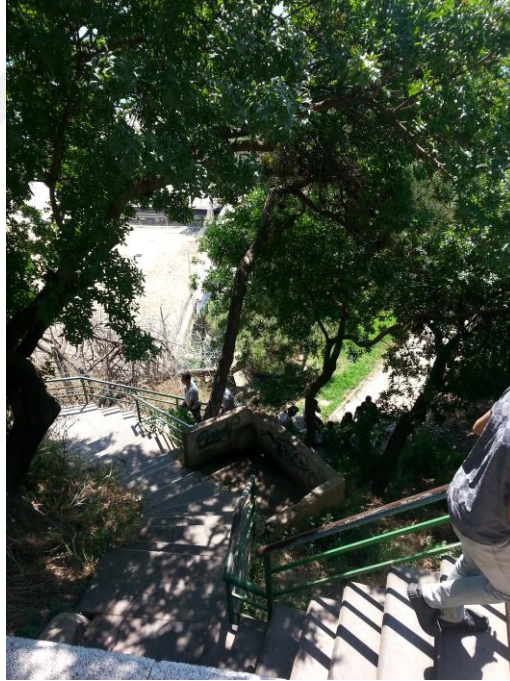
Çalışma alanına komşu olan Caferağa Mahallesi ile çalışma alanı arasında bulunan doğal şev sebebiyle, alana mahalle kotundan erişim ortalama 30 basamaklı merdivenlerle sağlanmaktadır (Şekil 3.7). Mahalle ve kıyı alanı arasındaki kot farkı 11m ile 15m arasında değişmektedir. Merdivenlerin çoğunlukla dik, uzun ve özellikle bazılarının bakımsız olması kullanıcılar için alana erişim bakımından olumsuzluk yaratmaktadır.

Şekil 3. 7 Çalışma alanı ve mahalle kotu arası merdiven erişim noktaları

Şekil 3. 8 +3.50 ve +14.50 kotları arası merdiven bağlantısı (09.07.2017)

Şekil 3. 9 +3.70 ve +18.30 kotları arası merdiven bağlantısı (09.07.2017)

Kıyı rekreasyon alanı içinde bisiklet yolu, yürüyüş yolu, oturma alanları, çocuk oyun parkları ve spor aletleri bulunmaktadır. Bu kullanımların yer aldığı kıyı alanı, deniz kıyısı boyunca sert zemin ve gölgeliksiz alan; mahalle tarafında bulunan şev boyunca da

peyzaj dokusu ile gölgelikli alan olarak paralel iki hat şeklinde devam etmektedir (Şekil 3.10).

Şekil 3. 10 Kıyı alanı sert zemin ve peyzaj dokusu hatları (09.07.2017)

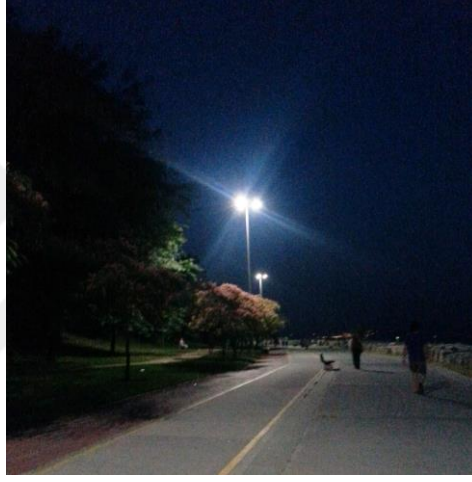
Kıyı alanı boyunca bulunan aydınlatma elemanları yaklaşık 8m yüksekliğindedir. Bu aydınlatma elemanları yürüyüş ve bisiklet yollarının bulunduğu sert zemin hattında bulunmaktadır. Bu yüksek aydınlatma elemanlarının haricinde peyzaj dokusu içinde kısa boylu ve farklı özellikte aydınlatmalar bulunmamaktadır. Bu sebeple peyzaj dokusunun olduğu hat gece kullanımında karanlık kalmakta ve kullanıcıları olumsuz etkilemektedir.

Şekil 3. 11 Kıyı alanı aydınlatma elemanları etki alanı

Şekil 3. 12 Kıyı alanı karanlık alanlar

Şekil 3. 13 Kıyı alanı aydınlatma elemanı (13.07.2017)

Şekil 3. 14 Karanlıkta kalan alanlar (13.07.2017)

3.1.3 Sosyal Yapı

Kadıköy kıyı rekreasyon alanı, Kadıköy halkı ve özellikle Moda sakinleri tarafından sıkça kullanılan bir kamusal alandır. Kıyı alanı, Kadıköy iskelesine ve metro hattına yakınlığı sebebiyle zamanla İstanbul'un farklı noktalarından gelen kullanıcıların da rekreatif kullanımlar için tercih ettiği bir kamusal alana dönüşmüştür.

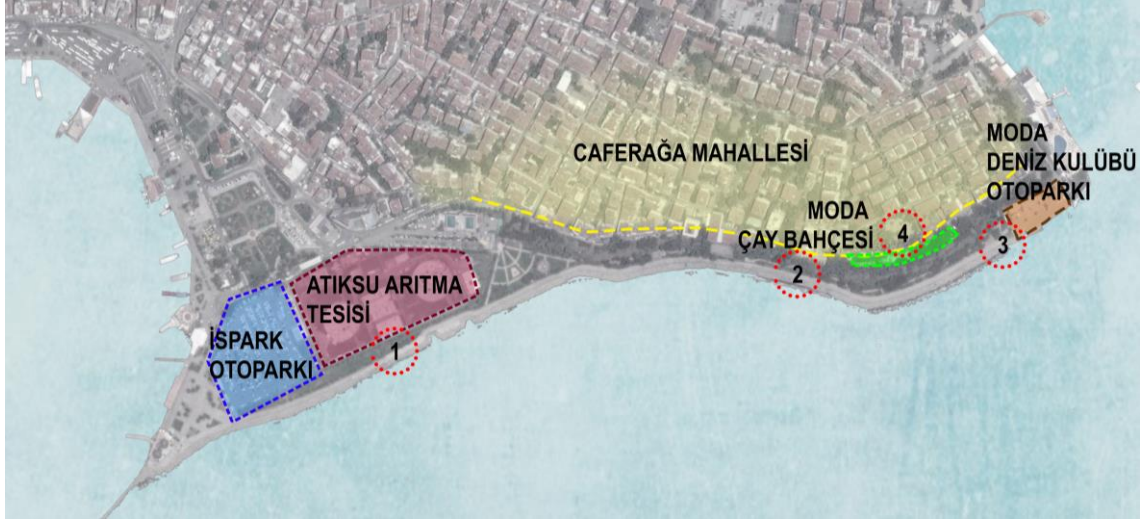
Alana yapılan ziyaretlerde ve sonraki bölümlerde detayları verilen anket çalışması sonuçlarında, kullanıcıların alanın kullanıcı profilindeki çeşitlilikten rahatsız olduğu görülmüştür. Rahatsız olunan profildeki kullanıcı gruplarına; gürültülü erkek grupları, ısrarla satış yapmaya çalışan çocuklar veya gençler ve gece saatlerinde alkol veya uyuşturucu madde alıp tedirginlik yaratan gruplar örnek verilebilir.

3.2 Alan Çalışması Değerlendirme

Tez çalışmasının bu bölümünde çalışma alanı olarak seçilmiş olan Kadıköy kıyı rekreasyon alanında yapılan sistematik gözlem çalışması ve anket çalışmasına ait bulgular verilmekte ve yorumlanmaktadır. Yaz döneminde gerçekleştirilmiş olan gözlem çalışmasında elde edilen veriler doğrultusunda anket soruları ve uygulanacak en az anket sayısı belirlenmiştir. Anket çalışması sonrasında anket sonuçları ile gözlem sonucu elde edilen veriler karşılaştırılmıştır. Tez çalışmasının ilerleyen aşamalarında çalışma alanında kış dönemi kullanıcı tercihlerini gözlemlemek amacıyla kullanıcı sayımı ve gözlem çalışması yinelenmiştir.

3.2.1 Gözlem Çalışması Bulguları

Kadıköy kıyı rekreasyon alanında yapılan sistematik gözlem çalışmasında (9.07.2017 Pazar 14:00 - 16:00) alanın kullanıcı profilini incelemeye yönelik sayım yapılmıştır. Bu çalışmada alanın farklı noktalarında kadın ve erkek kullanıcılar sayılmış, kullanıcıların alanı kullanma tercihleri incelenmiştir. Sayım yapılan alanlar; alanın girişi olan atıksu arıtma tesisi önü, alan kullanıcılarının yoğunlaştığı orta bölüm, alanın sonu olan Moda Deniz Kulübü otoparkının yanı ve üst kotta Moda Çay Bahçesi olarak belirlenmiştir. Moda Çay Bahçesi'nin sayıma katılma sebebi, kıyı alanında bulunan şevin üst kotu ile alt kotu arasındaki kullanıcı tercihlerini gözlemleyebilmektir.

Şekil 3. 15 Kullanıcı sayımı yapılan noktalar

Çalışma alanının belirlenen noktalarında 5er dk. boyunca, geçen kullanıcıların cinsiyetinin kaydedildiği sayım sonuçları aşağıdaki gibidir:

Çizelge 3. 1 Yaz dönemi kullanıcı sayım sonuçları

09.07.2017 Pazar	SAAT	MEKAN	KADIN	ERKEK
1.Sayım	14:05 – 14:10	Atıksu arıtma tesisi önü – Kıyı alanı başlangıcı	19	39
2.Sayım	14:30 – 14:35	Çay bahçesi alt kot – Kıyı alanı orta bölgesi	21	39
3.Sayım	14:50 – 14:55	Çay bahçesi alt kot – Kıyı alanı sonu	9	30
4.Sayım	15:30 – 15:35	Çay bahçesi önü – üst kot	52	46

Bu sayım sonucu ve alanda yapılan gözlemlerden yola çıkarak; kıyı alanı kullanıcı kitlesinin yaz aylarında, haftasonu öğleden sonra saatlerinde çoğunlukla erkek kullanıcılardan oluştuğu söylenebilir. Alanı bu saatlerde kullanan kadınlar ise, mutlaka grup halinde veya yanlarında bir erkekle beraber gözlemlenmişlerdir. Kıyı şeridinden farklı olarak, konutların bulunduğu üst kote çıktığı zaman, aynı zaman diliminde kadın kullanıcı sayısında büyük artış görülmektedir.

Çalışma alanında yapılan sayım sonuçları arasından kıyı alanında bulunan 1, 2 ve 3 nolu sayım sonuçları kullanılarak uygulanacak en az anket sayısı belirlenmiştir. Bu sayım

sonucuna göre, gün içerisinde kıyı alanı kullanıcı sayısı ortalama 1884 kişi/saat olarak belirlenmiştir. Alanı günde 8:00 – 21:00 saatleri arasında yaklaşık 24.492 kişi, hafta boyunca da 171.444 kişinin kullandığı hesaplanmıştır. Saatte geçen kullanıcı sayısının on binde 3'ü ile anket sayısı belirleme örneklem kabulüyle kullanıcılara uygulanacak anket sayısı en az 51 olarak belirlenmiştir.

Yaz dönemi yapılan kullanıcı sayımına ek olarak, alanın kış dönemi kullanıcı profilini ve kullanım sıklığını gözlemlemek amacıyla 28.12.2017 ve 31.12.2017 tarihlerinde sayım tekrarlanmıştır. Kış dönemi hafta içi iş çıkışı akşam, hafta sonu sabah ve öğleden sonra gerçekleştirilen kullanıcı sayımı sonuçları aşağıdaki gibidir.

Çizelge 3. 2 Kış dönemi hafta içi kullanıcı sayım sonuçları

28.12.2017 Perşembe	SAAT	MEKAN	KADIN	ERKEK
1.Sayım	19:30 – 19:35	Atıksu arıtma tesisi önü – Kıyı alanı başlangıcı	3	14
2.Sayım	19:45 – 19:50	Çay bahçesi alt kot – Kıyı alanı orta bölgesi	5	16
3.Sayım	20:00 – 20:05	Çay bahçesi alt kot – Kıyı alanı sonu	1	10
4.Sayım	20:15 – 20:20	Çay bahçesi önü – üst kot	12	20

Kış dönemi kullanıcı sayısının yaz dönemine kıyasla oldukça azaldığı sayım sonuçlarından görülebilmektedir. Bu fark özellikle kadın kullanıcı sayısında belirgin bir şekilde görülmektedir. Kullanıcı sayısındaki azalmanın sebeplerinin sayım yapılan hafta içi iş çıkışı saatinin yaz döneminin aksine karanlık saatlere denk gelmesi ve soğuk kış mevsimi koşulları olduğu düşünülmektedir.

Çizelge 3. 3 Kış dönemi hafta sonu sabah kullanıcı sayım sonuçları

30.12.2017 Cumartesi	SAAT	MEKAN	KADIN	ERKEK
1.Sayım	10:45 – 10:50	Atıksu arıtma tesisi önü – Kıyı alanı başlangıcı	9	14
2.Sayım	11:00 – 11:05	Çay bahçesi alt kot – Kıyı alanı orta bölgesi	7	15
3.Sayım	11:20 – 11:25	Çay bahçesi alt kot – Kıyı alanı sonu	4	4
4.Sayım	11:35 – 11:40	Çay bahçesi önü – üst kot	12	16

Çizelge 3. 4 Kış dönemi hafta sonu öğleden sonra kullanıcı sayım sonuçları

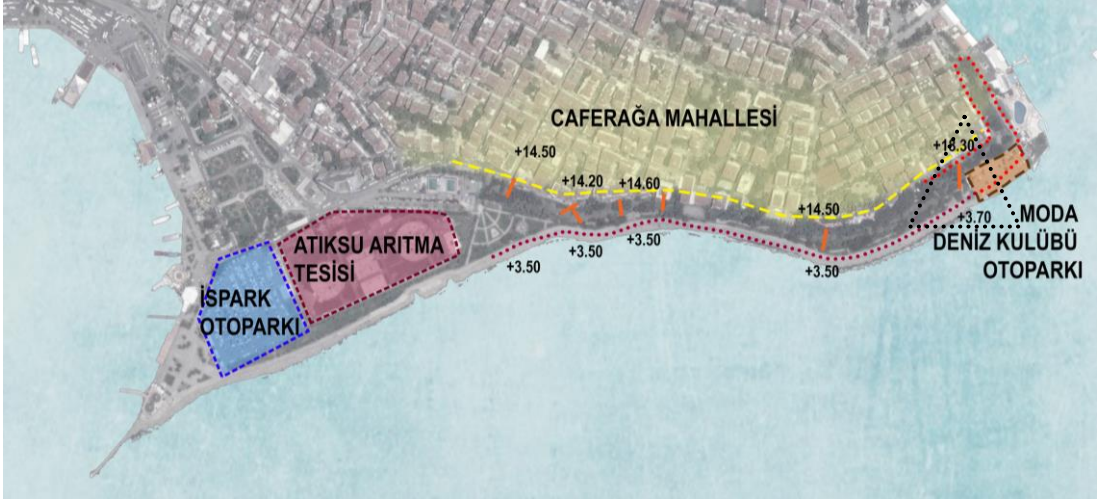
30.12.2017 Cumartesi	SAAT	MEKAN	KADIN	ERKEK
1.Sayım	15:30 – 15:35	Atıksu arıtma tesisi önü – Kıyı alanı başlangıcı	1	13
2.Sayım	15:45 – 15:50	Çay bahçesi alt kot – Kıyı alanı orta bölgesi	8	13
3.Sayım	16:00 – 16:05	Çay bahçesi alt kot – Kıyı alanı sonu	2	19
4.Sayım	16:15 – 16:20	Çay bahçesi önü – üst kot	9	13

Kış dönemi hafta sonu sabah ve öğleden sonra kullanıcı sayım sonuçlarına bakıldığında, kullanıcı sayısının yine az olduğu ve kadın kullanıcıların erkeklere kıyasla çok daha az olduğu görülmektedir. Özellikle yaz döneminde kadın kullanıcı sayısında kıyı alanına kıyasla artış gözlemlenmiş olan üst kotta bulunan çay bahçesi sayımında dahi kış döneminde aynı artış gözlemlenememiştir. Kış dönemi hafta sonu alan ziyaretlerinde, alana spor yapmak ve seyir amaçlı gelen kullanıcıların yaz mevsimine oranla daha az olduğu ve kullanıcıların alanı genel olarak Kadıköy İskele'den Moda'ya ulaşmak için geçiş rotası olarak kullandığı gözlemlenmiştir.

Alan çalışması sırasında mekânsal açıdan gözlemlenen temel sorunlar aşağıdaki gibidir:

1.Kıyı alanı ve üst mahalle kotu arasında erişim sorunu:

Kıyı alanından 11 m ile 15 m arası farklarla üst kotta kalan Caferağa Mahallesi ile kıyı alanı bağlantısı peyzaj dokusunun arasından geçen ortalama 30 basamaklı merdivenlerle sağlanmaktadır. Bu erişim noktalarından en önemlisi, kıyı rekreasyon alanının Moda Deniz Kulübü otoparkı ile sonlandığı bölgede bulunan merdiven bağlantısıdır. Ancak bu merdiven, erişim açısından oldukça dik ve bakımsız durumdadır. Peyzaj dokusunun arasında kalması ve sapa bir konumda bulunması sebebiyle kullanıcılar tarafından fark edilmemekte ve kullanıcıda güvensizlik hissi oluşturabilmektedir. Kullanıcılar bu güvensizlik yaratan merdiveni tercih etmek yerine önceki merdivenlere geri dönebilir veya Moda Deniz Kulübü otoparkından geçerek, bir ara sokak aracılığıyla üst kotta ulaşabilirler. Fakat alanda bu şekilde daha güvenli farklı rotalara yönlendirecek tabelalar bulunmamaktadır.

Şekil 3. 16 Kıyı alanı ve üst kot arası erişim yolları

Şekil 3. 17 Problemlı merdiven bağlantısına kıyıdan erişim (09.07.2017)

Şekil 3. 18 Problemlı merdiven bağlantısının fiziksel durumu (09.07.2017)

2.Tenhalık:

Alanın giriş bölgesinde, kıyı yürüyüş hattı boyunca, çocuk oyun alanlarında ve yetişkin spor aletlerinin bulunduğu bölgede gölgelik eleman eksikliği bulunmaktadır. Bu durum, güneşin etkili olduğu saatlerde alanın konforunu olumsuz etkilemekte ve kullanıcıların alanı tercih etmemesine sebep olabilmektedir. Böylece alanda özellikle yaz aylarında belli bölgelerde, belli saatlerde ıssızlaşma gözlemlenebilmektedir. Kıyı alanındaki canlılığın kesintiye uğramasının bu durumun sonucu olduğu düşünülmektedir. Kullanıcıların kıyı deneyiminin olumsuz etkilendiği bu bölgelerde, tenhalık kullanıcıda tedirginlik yaratabilmektedir.

Şekil 3. 19 Gölgeleme eleman eksikliği olan yerler

Şekil 3. 20 Spor alanı (09.07.2017)

3. Duvar yazılarının varlığı:

Alanın girişinde, otoparkı ve atıksu arıtma tesisini sınırlayan duvarlarda duvar yazıları bulunmaktadır. Bu durum, literatür araştırmalarında vandalizm belirtisi olarak, alanın güvensiz olarak nitelendirilmesine sebep olan ve önlenmesi gereken bir fiziksel bozukluk olarak değerlendirilmiştir [21]. Duvar yazıları, kentsel mekânın kullanıcı tarafından, özellikle gece saatlerinde güvensiz olarak nitelendirilmesine sebep olabilmektedir. Ancak günümüzde duvar yazıları, çoğu kullanıcı tarafından sanat olarak algılanmakta, mekânda suçun varlığına işaret etmemektedir. Nitekim sonraki bölümde incelenen, alanda yapılmış olan anket çalışması sonuçlarında da duvar yazılarına karşı kullanıcıların olumlu tavır sergiledikleri görülmektedir.

Şekil 3. 21 Alandaki duvar yazıları (09.07.2017)

Kıyı rekreasyon alanında yapılan diğer gözlem çalışması yaz dönemi iş çıkışı saatlerinde (13.07.2017 Perşembe 19:30 – 21:30) gerçekleştirilmiştir. Alanın yaz dönemi hafta içi iş çıkışı saatinde hem erkek hem de kadın kullanıcılar tarafından aktif bir şekilde kullanıldığı gözlemlenmiştir. Akşam saatinde sonlanan alan çalışmasında, kıyı alanı aydınlatması ile ilgili sorunlar gözlemlenmiştir. Aydınlatma elemanlarının etkilediği alanlar sınırlı olmakla beraber, peyzaj dokusunun yarattığı birçok alan da tedirgin edici derecede karanlık kalmaktadır. Özellikle mahalle kotuna ulaşan merdivenler tamamen karanlıkta kalmakta, ulaşım oldukça güç ve güvensiz bir hale gelmektedir.

Şekil 3. 22 Akşam saatlerinde karanlıkta kalan merdiven erişim bölgesi

3.2.1.1 Kadıköy Kıyı Rekreyasyon Alanının Güvenli Kıyı Mekânı Tasarım Ölçütleri ile Değerlendirilmesi

Tez çalışması kapsamında bu bölümde, gözlem çalışması sonucu elde edilen veriler “Güvenli Kıyı Mekânı Tasarım Ölçütleri” ile değerlendirilmektedir. Her madde için verilen cevaplar sonucu, alanda kullanıcıya güvensizlik hissi yaratan durumlar “müdahale gerekir”, “kısmen uygun” veya “uygun” şeklinde değerlendirilmekte ve puanlanmaktadır.

Çizelge 3.5 Görsel alan cevapları

1. Görsel alan (ne kadar görüyorum?)	Müdahale Gerekir -1	Kısmen Uygun 0	Uygun +1
Kıyı alanı boyunca kör noktalar veya gizlenme alanları mevcut mu?	Evet	-	-
Kıyı alanının gece kullanımı için yeterli aydınlatma mevcut mu?	-	Kısmen	-
Kıyı alanındaki aydınlatma gölgelik ve aydınlık alan arasındaki kontrastı azaltacak şekilde dengeli etki sağlıyor mu?	-	Kısmen	-
Kıyı alanında merdiven, yaya köprüsü gibi kaçışsız rotalar mevcut mu?	Evet	-	-
Kaçışsız rotalara alternatif kullanılacak rotalar mevcut mu?	-	-	Evet
TOPLAM: -1 Puan	-2	0	+1

Görsel alan maddeleri sonucunda değerlendirildiği üzere, alanın aydınlatması ile ilgili problemler bulunmaktadır. Sadece yüksek aydınlatma elemanı yeterli gelmemekte, peyzaj dokusu içinde ve merdiven ulaşımı boyunca da kısa boylu aydınlatmalar kullanılması gerekmektedir. Böylece alanda kullanıcıların göremediği kör noktalar oluşmayacak, kaçışsız olarak nitelendirilen merdiven kullanımları tedirginlik yaratmayacaktır. Merdiven kullanımını daha güvenli hale getirmek için, merdiven çevresinde doğal gözetim oluşturacak aktif kullanım alanları oluşturulması veya

güvenlik kameralarıyla merdivenin yapay yollarla gözetilmesi etkili olacaktır. Kullanıcıların alternatif yollardan haberinin olması için de, yönlendirme levhaları kullanılması gerekmektedir.

Çizelge 3. 6 Görsel kontrol cevapları

2.Görsel kontrol (ne kadar görülyorum?)	Müdahale Gerekir -1	Kısmen Uygun 0	Uygun +1
Kıyı alanı tasarımı doğal gözetime olarak sağlıyor mu?	Hayır	-	-
Kıyı alanında bulunan izole merdivenler veya otopark alanları gibi problemler alanlar doğal gözetime sahip mi?	-	Kısmen	-
Kıyı alanında gün boyu kullanıcılar mevcut mu?	Hayır	-	-
Kıyı alanı ve komşu mahallelerdeki özel mülkler arasında bulunan sınır duvarları veya çitleri, kullanıcıların binaların içinden görülmesine olarak sağlamakta mı?	-	-	Evet
TOPLAM: -1 Puan	-2	0	+1

Kıyı alanı, çevresindeki sınırlayıcı kullanımlar ve doğal şev yapısı sebebiyle gözetimden uzak bir noktada kalmaktadır. Çevrede bulunan her iki otopark kullanımı da kullanıcılar için tedirginlik yaratabilen geniş alanlardır, ancak özel işletmeye sahip oldukları için görevlilerin bulunması güvenlik açısından olumlu bir durumdur.

Kıyı alanında kullanıcı yoğunluğu mevsimsel koşullara ve günün farklı saatlerine göre farklılık göstermektedir. Bu durum sonucunda, mekânın tenhalaştığı zaman dilimlerinde kullanıcı güvensiz hissedebilmektedir. Bunun önlenmesi için alanda aktiviteler artırılmalı ve bu aktiviteler farklı saat dilimleri ve mevsim koşullarına uyum sağlamalıdır.

Çizelge 3. 7 Sosyal ağlar cevapları

3.Sosyal ağlar	Müdahale Gerekir -1	Kısmen Uygun 0	Uygun +1
Kıyı alanı kullanıcıları ve komşu mahalle sakinleri mekândaki yabancılarla iletişim kurma konusunda rahat hissediyorlar mı?	Hayır	-	-
Kıyı alanının tasarımı, kullanıcıların ve komşu mahalle sakinlerinin alana aidiyetini destekliyor mu?	Hayır	-	-
TOPLAM: -2 Puan	-2	0	0

Sosyal ağlar başlığı altındaki sorular, sadece gözlem değil aynı zamanda da kullanıcılarla yapılan birebir görüşmelerden elde edilen verilerle yorumlanabilecek sorulardır. Gözlem çalışmasından elde edilen ilk veriler sonucunda, alana mahalle kotundan erişimin zor olması ve kullanıcı profilinde gözlemlenmiş olan olumsuzluklara bağlı olarak bu sorular cevaplanmıştır. Kıyı alanında aktivitelerin ve dolayısıyla canlılığın artırılması, alana aitliği ve kullanıcılar arası iletişimi güçlendirmekte etkili olacaktır.

Çizelge 3. 8 Mekân kullanımı cevapları

4.Mekân kullanımı	Müdahale Gerekir -1	Kısmen Uygun 0	Uygun +1
Kamusal ve özel alan sınırlarının nerede başlayıp bittiği belirgin mi?	-	-	Evet
Kıyı alanı tasarımı kullanıcı tarafından kolay algılanabiliyor mu?	-	-	Evet
Kıyı alanında gece kullanımı var mı?	-	Kısmen	-
Kıyı alanında kullanılmayan veya bakımsız açık alanlar mevcut mu?	-	-	Hayır
Kıyı alanının tasarımı çeşitli aktiviteleri destekliyor mu?	-	-	Evet

Çizelge 3. 8 Mekân kullanımı cevapları (devamı)

4.Mekân kullanımı	Müdahale Gerekir -1	Kismen Uygun 0	Uygun +1
Kıyıda farklı kullanım alanları arasında güçlü bağlantılar var mı?	Hayır	-	-
Kıyı alanında pasif yeşil alanlar mevcut mu?	Evet	-	-
Kıyı alanı tasarımı farklı mevsimsel koşullara uygun aktivite alanları barındırıyor mu?	Hayır	-	-
TOPLAM: +1 Puan	-3	0	+4

Kıyı alanının yetersiz aydınlanması, gece kullanımını olumsuz etkileyen bir faktördür. Bunun yanı sıra alandaki farklı kullanımlar arası bağların zayıf olduğu gözlemlenmiştir. Pasif yeşil alanların çoğunlukta olması, bu bağların güçsüz olmasında etkili olabilmektedir. Gölge alan eksikliği ve kış şartlarına uyumsuz kullanım alanları, kıyı alanının yılın farklı dönemlerinde ve gün içinde farklı saatlerde tercih edilmemesine yol açabilmektedir. Bunu önlemek için korunaklı aktivite alanları oluşturulması önerilmektedir.

Çizelge 3. 9 Mekâna erişim cevapları

5.Mekâna erişim	Müdahale Gerekir -1	Kismen Uygun 0	Uygun +1
Kıyı alanına farklı ulaşım araçları ile erişim sağlanabiliyor mu? (deniz yolu, yürüme, bisiklet)	-	-	Evet
Kıyı alanı belirli noktalarda kesintiye uğruyor mu?	Evet	-	-
Kıyı alanına özel araç girişine izin veriliyor mu?	-	-	Hayır
Kullanıcılar kıyı alanında dolaşırken güvende hissediyorlar mı?	-	Kismen	-

Çizelge 3. 9 Mekâna erişim cevapları (devamı)

5.Mekâna erişim	Müdahale Gerekir -1	Kismen Uygun 0	Uygun +1
Sokak ve yaya yolları bağlantısı net ve okunabilir mi?	Hayır	-	-
Kıyı alanı boyunca alternatif giriş - çıkış noktaları mevcut mu?	-	-	Evet
Kullanıcıların mekânda tercih etmediği izole yollar mevcut mu?	Evet	-	-
TOPLAM: 0 Puan	-3	0	+3

Kıyı alanı çalışma alanı boyunca kesintiye uğramamaktadır, ancak kıyının başında ve sonunda yer alan otopark alanları ve Moda Deniz Kulübü'nün kıyıdaki konumu çalışılan kıyı alanını izole bir hale getirmektedir. İspark otopark alanı çalışma alanının Kadıköy iskelesi ile iletişimini zayıflatmaktadır. Diğer yandan Moda Deniz Kulübü ve otoparkının konumu, kıyı alanını sonlandırmakta, Moda İskelesi'nden Kurbağalidere'ye doğru devam eden kıyı alanı ile iletişimini koparmaktadır.

Alana çeşitli noktalardan erişim mevcuttur fakat bu noktalar alana ilk defa gelen kullanıcılar için takip edilebilir ve net değildir. Otoparkların içinden veya çevresinden dolaşmak, girişleri belirgin olmayan merdivenlerle alana erişmek kullanıcıda güvensizlik oluşturabilmektedir.

Çizelge 3. 10 İmaj cevapları

6.İmaj	Müdahale Gerekir -1	Kismen Uygun 0	Uygun +1
Çevre mahalle yaşamak için güzel görünüyor mu?	-	-	Evet
Kıyı alanına komşu mahallelerdeki binalar bakımlı mı?	-	-	Evet

Çizelge 3. 10 İmaj cevapları (devamı)

6.İmaj	Müdahale Gerekir -1	Kısmen Uygun 0	Uygun +1
Çevre mahallelerdeki özel mülkü ayıran sınırlar (çit, duvar, elektrikli çit) alanda yüksek oranda suç olayı yaşandığına dair izlenim yaratıyor mu?	-	-	Hayır
Kıyı alanı temiz ve bakımlı mı?	Hayır	-	-
Kıyı alanında vandalizm belirtileri var mı?	Evet	-	-
TOPLAM: +1 Puan	-2	0	+3

Kıyı alanı boyunca yeşil alanlarda kullanıcıların alanda bıraktığı çöpler bulunmaktadır. Kent mobilyaları tamire ihtiyaç duymamaktadır ancak genel imaj olarak eski ve kirli görünmektedir. Alanda yaz döneminde yapılan gözlem çalışmalarında temizlik görevlisine rastlanmamıştır. Kış dönemi haftasonu sabah saatlerinde belediyeye ait temizlik aracının alanı temizlediği gözlemlenmiştir. Alanda daha yoğun temizlik çalışmalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bunların yanı sıra, İspark otoparkı ve arıtma tesisi duvarlarında duvar yazıları mevcuttur. Vandalizm belirtisi olarak algılanabilen bu duvar yazıları; bunun aksine anket çalışması sonuçlarında kullanıcılar tarafından rahatsız olunmayan bir durum olarak ortaya çıkmaktadır.

Çizelge 3. 11 Yardıma erişim cevapları

7.Yardıma erişim	Müdahale Gerekir -1	Kısmen Uygun 0	Uygun +1
Kıyı alanında güvenlik görevlileri devriye geziyor mu?	-	-	Evet
Yönlendirme ve bilgi levhaları uzaktan fark edilebiliyor ve okunabiliyor mu?	Hayır	-	-

Çizelge 3. 11 Yardıma erişim cevapları (devamı)

7.Yardıma erişim	Müdahale Gerekir -1	Kısmen Uygun 0	Uygun +1
Levhaların görünümü peyzaj dokusu veya bakımsızlık tarafından engellenmiş mi?	Evet	-	-
TOPLAM: -1 Puan	-2	0	+1

Kıyı alanında yaz dönemi yapılan gözlem çalışmalarında, kullanıcı cinsiyet sayımı yapılırken kıyı alanında geçirilen 1 saat içinde 1 kez polis aracı geçtiği gözlemlenmiştir. Alanda yaz dönemi başka bir gün gerçekleştirilen anket çalışması esnasında kıyı alanında geçirilen 2 saat içinde 1 kez polis aracı geçtiği gözlemlenmiştir. Kış dönemi hafta sonu sabah saatlerinde yapılan gözlem çalışmasında da 1 saat içinde 1 kez polis aracı geçtiği gözlemlenmiştir. Alanı kullanırken güvenlik güçlerinin varlığı bu şekilde hissedilmektedir.

Kıyı alanı boyunca yönlendirme levhaları bulunmamaktadır. Bu durum kullanıcıların erişim yollarını algılamasında zorluk yaratmaktadır. Alana özellikle alternatif erişim yollarını belirtmek amacıyla yönlendirme levhaları konması kullanıcılara kolaylık sağlayacaktır.

Çizelge 3. 12 Tehlike faktörleri cevapları

8.Tehlike faktörleri	Müdahale Gerekir -1	Kısmen Uygun 0	Uygun +1
Kıyı alanı rahatsız edici genç grupları tarafından kullanılmakta mı?	Evet	-	-
Kıyı alanında istenmeyenler (evsizler, tehlikeli madde satıcıları ..vb) var mı?	-	-	Hayır
TOPLAM: 0 Puan	-1	0	+1

Kıyı alanı boyunca yapılan gözlemler sonucu alanda gürültülü erkek grupları, ısrarla satış yapmaya çalışan çocuklar ve gençlere rastlanmıştır. Bu durum alanın güvensiz olarak algılanmasına sebep olabilmektedir.

Güvenli kıyı mekânı ölçütlerinin alanda yapılan gözlem çalışmaları ile değerlendirilmesi sonucu, Kadıköy kıyı rekreasyon alanının birçok başlıkta güvensiz olarak değerlendirildiği görülmektedir. Puanlama sistemi sonucunda Kadıköy kıyı rekreasyon alanı -3 puan ile “çok problemlili” olarak belirlenmekte ve müdahale edilmesi gerektiği sonucuna varılmaktadır. Problemlerin çözümü için mekânsal öneriler, her başlığın altındaki yorumlarda verilmektedir. Sonraki aşamada bu veriler, anket çalışması sonuçları ile karşılaştırılmakta ve güvenlik ile ilgili sorunlara öneriler getirilmektedir.

3.2.2 Anket Çalışması Bulguları

Kadıköy kıyı rekreasyon alanının kullanıcı tercihlerinin ölçülmesi ve kullanıcıların mekânda gözlemledikleri güvensizliğe yol açan problemlerin tespitine yönelik, 12.07.2017 – 24.07.2017 tarihleri arasında, 28 adet birebir ve 42 adet online anket çalışması yapılmıştır. Anket çalışmasına yaşları 18 ile 71 arasında değişen 70 kişi katılmıştır.

Çizelge 3. 13 Anket çalışması katılımcı bilgileri

ANKET KATILIMCILARI	SAYI	%
CİNSİYET		
Erkek	36	51,4
Kadın	34	48,6
TOPLAM	70	100,0
YAŞ GRUPLARI		
18-29	42	60,0
30-39	19	27,1
40-49	5	7,1
50 +	4	5,7
TOPLAM	70	100,0
EĞİTİM DURUMU		
Lise	2	2,9
Üniversite	51	72,9
Lisans Üstü	17	24,3
TOPLAM	70	100,0

Anket çalışmasına katılım çoğunlukla 18-29 yaş arası ve üniversite eğitimi almış veya almakta olan kullanıcılardan sağlanmıştır. Anket çalışması katılımcılarının %31.4'ünü mimar, peyzaj mimarı ve şehir plancılar oluşturmaktadır. Bunun ankete en büyük katkısı, kullanıcı yorumlarının mekân analizine hakim meslek grupları tarafından yapılmış olmasıdır.

Anket çalışması, Kadıköy ilçesi geneli kıyı alanlarını kullanan ve özellikle Kadıköy kıyı rekreasyon alanını deneyimlemiş bireylerle yapılmıştır. Anketin ilk iki bölümünde, kullanıcı tercihlerini ölçmek amacıyla “Kadıköy genel kıyı alanı kullanımı” ve “Kadıköy kıyı rekreasyon alanı kullanımı” kıyaslanmıştır. Anketi cevaplayan 70 kişiden 53'ü çalışma alanını kullandığını belirtmiştir. Geriye kalan 17 kişi ise alanı daha önce deneyimlemiş fakat kullanmayı tercih etmeyen kişilerdir.

Çizelge 3. 14 Karşılaştırmalı kullanım sıklığı ve kullanım zamanı

SORULAR	KADIKÖY KIYI ALANI KULLANIMI	ADET	%	KADIKÖY KIYI REKREASYON ALANI KULLANIMI	ADET	%
Kıyı alanını ne sıklıkla kullanırsınız?	Her gün	4	5,7	Her gün	2	3,8
	Haftada bir	19	27,1	Haftada bir	14	26,4
	Haftada birkaç kez	20	28,6	Haftada birkaç kez	9	17,0
	Ayda bir	18	25,7	Ayda bir	13	24,5
	Birkaç ayda bir	5	7,1	Birkaç ayda bir	9	17,0
	Yılda birkaç kez	4	5,7	Yılda birkaç kez	6	11,3
	Toplam	70	100	Toplam	53	100
Hangi mevsimde kıyıya daha sık gidersiniz? (Katılımcılar birden fazla seçeneği işaretlemiştir)	Sonbahar	20	14,8	Sonbahar	15	14,7
	Kış	9	6,7	Kış	5	4,9
	İlkbahar	52	38,5	İlkbahar	41	40,2
	Yaz	54	40,0	Yaz	41	40,2
	Toplam Cevap Adedi	135	100	Toplam Cevap Adedi	102	100
Haftanın hangi diliminde kıyıya gitmeyi daha çok tercih edersiniz? (Katılımcılar birden fazla seçeneği işaretlemiştir)	Hafta içi	31	35,6	Hafta içi	21	39,6
	Hafta sonu	56	64,4	Hafta sonu	40	75,5
	Toplam Cevap Adedi	87	100	Toplam Cevap Adedi	53	100
Günün hangi saatlerinde kıyıya gitmeyi daha çok tercih edersiniz? (Katılımcılar birden fazla seçeneği işaretlemiştir)	Sabah	11	8,5	Sabah	6	7,0
	Öğle	5	3,9	Öğle	3	3,5
	Öğleden sonra	30	23,3	Öğleden sonra	24	27,9
	Akşamüstü	44	34,1	Akşamüstü	30	34,9
	Akşam	39	30,2	Akşam	23	26,7
Toplam Cevap Adedi	129	100	Toplam Cevap Adedi	86	100	

Kadıköy kıyı alanı ve kıyı rekreasyon alanı karşılaştırmalı kullanım sıklığı ve kullanım zamanı tablosu incelendiğinde (Çizelge 3.14), kullanım sıklığı hariç, kullanıcı tercihlerinin Kadıköy kıyı alanları ve kıyı rekreasyon alanı özelinde benzerlik gösterdiği görülmektedir. Kullanıcılar kıyı alanlarını yaz ve ilkbahar döneminde, özellikle

haftasonları ve akşam saatlerinde kullanmayı tercih etmektedirler. Çalışma alanı kullanım sıklığı bakımından diğer kıyı alanlarına kıyasla, “haftada bir” kullanımla daha az tercih edilmektedir. Çalışma alanının daha az tercih edilme sebepleri anketi yanıtlayanlar tarafından; çalışma alanına Moda’dan erişimin zor olması, Moda İskelesi’nden Yoğurtçu Parkı’na uzanan kıyı hattının daha canlı ve erişilebilir olması, çalışma alanındaki kullanıcı profiline rahatsız edici olması şeklinde belirtilmektedir.

Çizelge 3. 15 Karşılaştırmalı kıyıya geliş sebebi

SORULAR	KADIKÖY KIYI ALANI KULLANIMI			KADIKÖY KIYI REKREASYON ALANI KULLANIMI			
	ADET	%		ADET	%		
Kıyı alanına geliş sebebi; (Katılımcılar birden fazla seçeneği işaretlemiştir)	Yürüyüş yapmak	35	14,5	Yürüyüş yapmak	28	17,3	
	Deniz manzarası seyretmek	49	20,2	Deniz manzarası seyretmek	38	23,5	
	Balık tutmak	0	0,0	Balık tutmak	0	0,0	
	Spor yapmak	7	2,9	Spor yapmak	4	2,5	
	Oturmak - vakit geçirmek	56	23,1	Oturmak - vakit geçirmek	35	21,6	
	Hayvan gezdirmek	1	0,4	Hayvan gezdirmek	1	0,6	
	Çocuk oyun alanı için	2	0,8	Çocuk oyun alanı için	2	1,2	
	Piknik yapmak	14	5,8	Piknik yapmak	5	3,1	
	Kitap okumak	22	9,1	Kitap okumak	14	8,6	
	Hava almak	43	17,8	Hava almak	28	17,3	
	Bisiklete binmek	13	5,4	Bisiklete binmek	7	4,3	
	Toplam Cevap Adedi	242	100	Toplam Cevap Adedi	162	100	
	Kıyı alanını tercih etmenizdeki sebep nedir? (Katılımcılar birden fazla seçeneği işaretlemiştir)	Yakın olması	33	29,5	Yakın olması	29	34,5
		Güvenli olması	21	18,8	Güvenli olması	11	13,1
Açık alanların yoğunluğu		44	39,3	Açık alanların yoğunluğu	32	38,1	
Sessiz olması		14	12,5	Sessiz olması	12	14,3	
Toplam Cevap Adedi		112	100	Toplam Cevap Adedi	84	100	

Kadıköy kıyı alanı ve çalışma alanı karşılaştırmalı kıyıya geliş sebebi tablosu incelendiğinde (Çizelge 3.15) kullanıcıların kıyıya geliş sebeplerinin ağırlıklı olarak; deniz manzarası seyretmek, oturmak-vakit geçirmek ve hava almak amaçlı olduğu görülmektedir. Kıyı rekreasyon alanı diğer kıyı alanlarına kıyasla yürüyüş yapma amacıyla da kullanıcılar tarafından tercih edilmektedir. Tablo incelendiğinde Kadıköy kıyı rekreasyon alanını kullanım amacı olarak diğer kıyılardan ayıran bir neden görülmemesine rağmen, çalışma alanı, diğer kıyılara oranla daha az tercih edilmektedir. Bu durumda çalışma alanının işlevsel olarak diğer kıyılardan bir eksiğinin olmadığı, ancak başka mekânsal sebepler yüzünden tercih edilmediği sonucuna varılabilir. Bu mekânsal sebeplerden en önemlisinin, alanda yapılan gözlem çalışmalarından da elde edilen verilere göre, kıyı alanına erişimle ilgili sorunlar olduğu düşünülmektedir.

Çizelge 3. 16 Kadıköy kıyı rekreasyon alanı kadın-erkek kullanıcı tercihleri

SORULAR	KADIKÖY KIYI REKREASYON ALANI KULLANIMI	KADIN		ERKEK	
		ADET	%	ADET	%
Kıyı alanını ne sıklıkla kullanırsınız?	Her gün	1	3,8	1	3,7
	Haftada bir	7	26,9	7	25,9
	Haftada birkaç kez	4	15,4	5	18,5
	Ayda bir	5	19,2	8	29,6
	Birkaç ayda bir	5	19,2	4	14,8
	Yılda birkaç kez	4	15,4	2	7,4
	Toplam	26	100	27	100
Hangi mevsimde kıyıya daha sık gidirsiniz? (Katılımcılar birden fazla seçeneği işaretlemiştir)	Sonbahar	7	14,3	8	15,1
	Kış	2	4,1	3	5,7
	İlkbahar	20	40,8	21	39,6
	Yaz	20	40,8	21	39,6
	Toplam Cevap Adedi	49	100	53	100
Haftanın hangi diliminde kıyıya gitmeyi daha çok tercih edersiniz? (Katılımcılar birden fazla seçeneği işaretlemiştir)	Hafta içi	10	34,5	11	34,4
	Hafta sonu	19	65,5	21	65,6
	Toplam Cevap Adedi	29	100	32	100
Günün hangi saatlerinde kıyıya gitmeyi daha çok tercih edersiniz? (Katılımcılar birden fazla seçeneği işaretlemiştir)	Sabah	3	7,5	3	6,5
	Öğle	0	0,0	3	6,5
	Öğleden sonra	10	18,9	14	30,4
	Akşamüstü	16	30,2	14	30,4
	Akşam	11	20,8	12	26,1
	Toplam Cevap Adedi	40	100	46	100

Kadıköy kıyı rekreasyon alanı kullanımının kadın – erkek kullanıcı tercihleri özelinde incelendiği karşılaştırma tablodaki gibidir (Çizelge 3.16). Bu tablodaki sonuçlar, “Kadıköy kıyı rekreasyon alanını kullanıyorum” şeklinde ankete cevap veren 53 kullanıcının cevaplarından elde edilmiştir. Kadın ve erkek kullanıcılar alanı haftada bir kullandıklarını belirtmişlerdir. Her iki grup da alanı ilkbahar ve yaz mevsimlerinde ve hafta sonları kullanmayı tercih etmektedirler. Kadın kullanıcılar alanı akşamüstü kullanmayı tercih ederken, erkek kullanıcılar öğleden sonra ve akşamüstü kullanmayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Alanda yapılmış olan yaz ve kış dönemi gündüz kullanıcı sayımı sonuçlarında, erkek kullanıcıların kadın kullanıcılardan daha çok olduğu gözlemlenmiştir. Bu tabloda kıyı alanını kadın kullanıcıların daha çok yaz dönemi akşam saatlerinde kullanmayı tercih ettikleri görülmekte ve bu durumun sayım sonucunu doğrular nitelikte olduğu düşünülmektedir. Anket çalışmasının yapıldığı iş çıkışı saatlerinde kadın ve erkek kullanıcıların kıyı rekreasyon alanında eşit oranda olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum da yukarıdaki tabloda elde edilen verilerle uyum

sağlamaktadır. Kadın kullanıcıların alanın yoğun kullanıldığı, özellikle yaz dönemi, akşam saatlerini daha çok tercih ettiği düşünülmektedir.

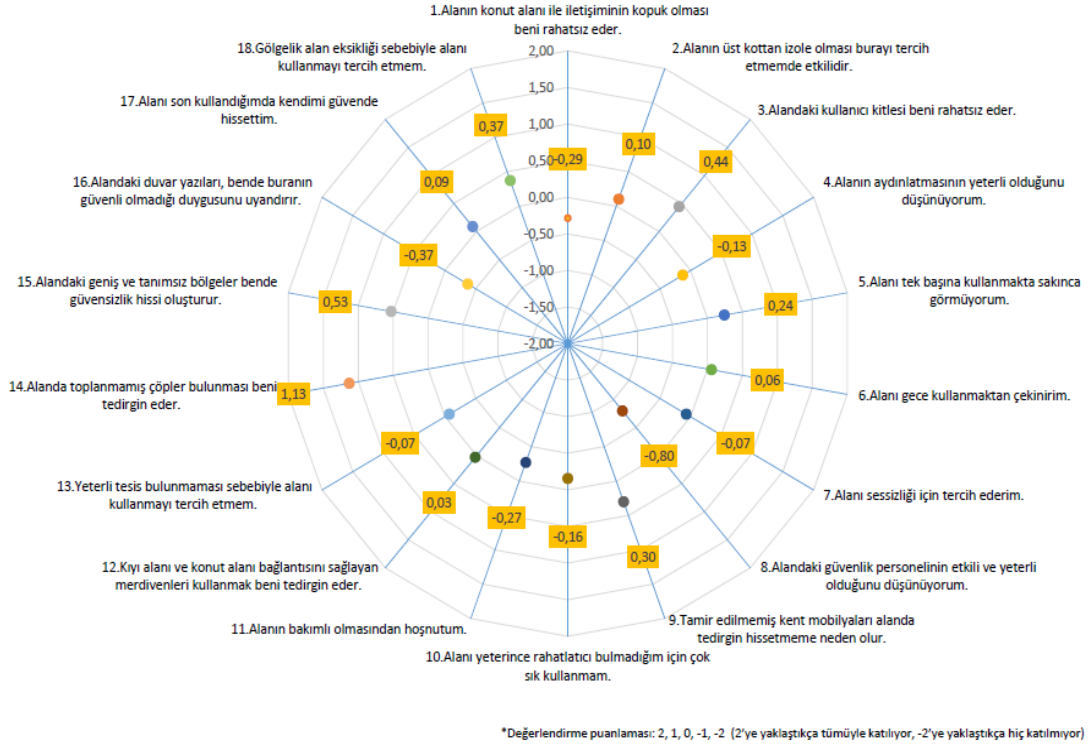
Çizelge 3. 17 Kadıköy kıyı rekreasyon alanını tercih etme sebepleri

SORULAR	KADIKÖY KIYI REKREASYON ALANI KULLANIMI	KADIN		ERKEK	
		ADET	%	ADET	%
Kıyı alanını tercih etmenizdeki sebep nedir? (Katılımcılar birden fazla seçeneği işaretlemiştir)	Yakın olması	16	39,0	13	30,2
	Güvenli olması	7	17,1	4	9,3
	Açık alanların yoğunluğu	14	34,1	18	41,9
	Sessiz olması	4	9,8	8	18,6
	Toplam Cevap Adedi	41	100	43	100

Kullanıcıların çalışma alanını tercih etme sebeplerinin değerlendirildiği tabloda (Çizelge 3.17) kadın kullanıcılar alanı yakın olduğu için, erkek kullanıcılar ise açık alanların yoğunluğu sebebiyle alanı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Bu tablodaki sonuçlar, “Kadıköy kıyı rekreasyon alanını kullanıyorum” şeklinde ankete cevap veren 53 kullanıcının cevaplarından elde edilmiştir. Alanı kullanıyor olmalarına rağmen alanın güvenli olduğunu düşünen sadece %17 oranında kadın ve %9.3 oranında erkek kullanıcı bulunmaktadır. Bu durumda kullanıcıların alandaki güvenlik konusunda endişeleri olduğu yorumu yapılabilir.

Anketin son bölümünde katılımcılardan çalışma alanını son kullandıkları zaman deneyimlediklerine göre likert analizi sorularını cevaplandırmaları istenmiştir. Kıyı rekreasyon alanını kullanan ve alanı bilen fakat kullanmayı tercih etmeyen tüm katılımcılar bu soruları cevaplamışlardır. Likert analizinde tanımlanmış belli bir durum için katılımcıların “hiç katılmıyorum” dan “tümüyle katılıyorum” a kadar 5 dereceli değerlendirme yöntemiyle cevap vermeleri beklenmiştir. Sonuçların değerlendirme puanlaması; 2 (tümüyle katılıyorum), 1 (katılıyorum), 0 (kararsızım) ,-1 (katılmıyorum) , -2 (hiç katılmıyorum) şeklindedir. Sorulara verilen cevapların ortalaması alınmış ve tablo oluşturulmuştur. Tabloya göre soruların cevaplarından elde edilen puanlar 0’ dan 2’ ye yaklaştıkça olumlu, -2’ ye yaklaştıkça olumsuz olarak değerlendirilmektedir.

Çizelge 3. 18 Likert analizi sonuçları

Tablodaki (Çizelge 3.18) sonuçlar incelendiğinde bazı cevapların, gözlem çalışmalarında elde edilen verilerle çeliştiği görülmektedir. Gözlem çalışmasında, alanın üst kot ile iletişiminin zayıf olması olumsuz bir durum olarak değerlendirilirken, anket sonuçlarında alanın izole olması alanı tercih etme sebebi olarak olumlu değerlendirilmiştir. Aynı zamanda kullanıcılar kıyı alanının konut alanı ile iletişiminin kopuk olmasından rahatsız olmadıklarını belirtmişlerdir. Yine de kullanıcılar, üst kotla iletişimi sağlayan merdivenleri kullanırken tedirgin olduklarını belirtmişlerdir. Bu durumda alan çalışmasında merdivenlerle ilgili gözlemlenen problemlerin kullanıcılar tarafından da fark edildiği sonucuna varılmaktadır.

Gözlem çalışması ile çelişen bir diğer sonuç, gölgelik alan eksikliğinin kullanıcıları olumsuz etkilememesidir. Bu durum, kullanıcıların alanı çoğunlukla akşam saatlerinde kullanmayı tercih etmesi olarak açıklanabilir. Özellikle yaz aylarında gün batımını seyretmeye veya spor yapmaya gelen kullanıcılar, akşam saatlerinde gölgelik alan ihtiyacı duymamaktadırlar.

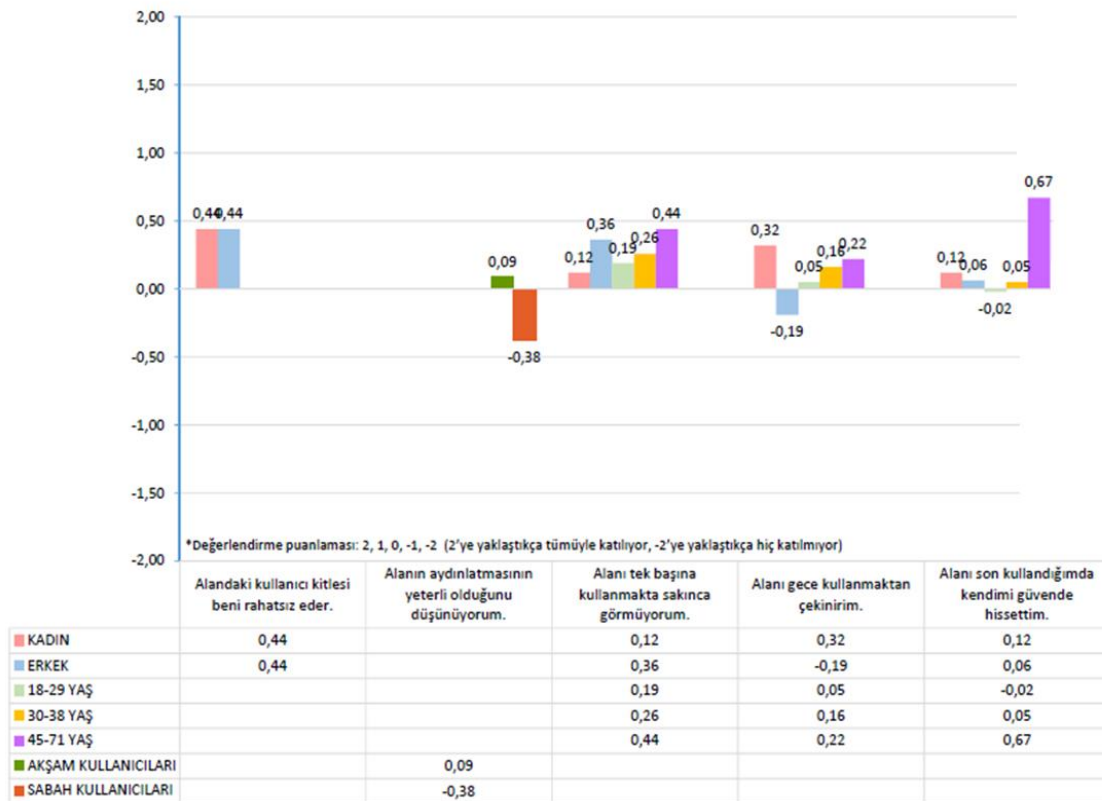
Kullanıcılar alanın kullanıcı kitlesinden rahatsız olduklarını, alanı gece kullanmaktan çekindiklerini ve alandaki güvenlik personelini yetersiz bulduklarını belirtmişlerdir. Bu

cevaplar sonucu kullanıcıların alanı güvenli bulmadığı görülmektedir. Kullanıcılar alanı son kullandıklarında kendilerini güvende hissetmediklerini, ilgili sorunun cevabında da belirtmişlerdir. Alandaki aydınlatmayı yetersiz bulmalarının da kullanıcıların alanda güvensiz hissetmelerine sebep olan bir problem olduğu düşünülmektedir.

Kullanıcılar alanı bakımsız bulmuşlardır. Alanda tamir edilmemiş kent mobilyaları bulunmasından ve çöplerin toplanmamış olmasından tedirgin olduklarını belirtmişlerdir. Alanın bakımsız olmasından kaynaklı problemler kullanıcıda güvensizlik duygusu oluştururken, alandaki duvar yazıları aksine güvensizlik oluşturmamaktadır. Bunun sebebi, anket görüşmelerinde de kullanıcılardan edinilen bilgiye göre, duvar yazılarının günümüzde sanat olarak görülmesi ve suç belirtisi olarak algılanmamasıdır.

Likert analizi sorularının bazıları anketi cevaplayan kullanıcıların cinsiyet, yaş ve kullanım zamanına göre daha detaylı incelenmiştir. Kullanım zamanına göre değerlendirilen “aydınlatma yeterliliği” sorusu, kıyı rekreasyon alanı kullanıcısı olduğunu belirten 53 kişinin alanı kullanmayı tercih ettikleri zaman dilimine göre incelenmiştir.

Çizelge 3. 19 Likert analizi detaylı sonuçları

Tabloya göre (Çizelge 3.19) alandaki kullanıcı kitlesi ankete katılan erkek ve kadın kullanıcıları eşit oranda rahatsız etmektedir.

Alanı sabah saatlerinde kullanmayı tercih eden kullanıcılar, aydınlatmanın yetersiz olduğunu; akşam saatlerinde kullanmayı tercih edenlerse yeterli olduğunu belirtmişlerdir. Bu cevaplar sonucunda, kullanıcıların alan kullanım saati tercihlerinin alanın aydınlatma düzeyi ile ilgili düşünceleriyle uyumlu olduğu düşünülmektedir.

Kadın kullanıcılar, erkek kullanıcılara oranla alanı tek başına kullanmayı daha sakıncalı bulmuşlardır. Bu durum cinsiyetten bağımsız olarak, yaşla beraber azalma göstermiştir. Yaşlı kullanıcılar, gençlere oranla alanı tek başına kullanmak için daha az sakıncalı bulmaktadırlar.

Kadın kullanıcılar ve yaşlı kullanıcılar alanı gece kullanmaktan çekindiklerini belirtirken, erkek kullanıcılar bunda bir sakınca görmediklerini belirtmişlerdir. Bu sonuçları bir önceki soruyla beraber inceleyecek olursak, yaşlı kullanıcıların alanı tek başına kullandıklarında gece saatlerini tercih etmediklerini düşünebiliriz. Genç kullanıcılar da alanı tek başına kullanmakta sakınca görmemelerine rağmen, alanı gece saatlerinde kullanmayı tercih etmemektedirler.

Alanı son kullandıklarında kendilerini güvende hissetmeleri durumu incelendiğinde; kadınlar erkeklere oranla kendilerini daha güvende hissetmiş, yaşlı kullanıcılar da 18-29 yaş aralığı genç kullanıcılara oranla kıyı rekreasyon alanında daha güvende hissettiklerini belirtmişlerdir. Bu durumun, kadın ve yaşlı kullanıcı profillerinin alanı daha güvenli olduğuna inandıkları gündüz saatlerinde kullanmayı tercih ediyor olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu durum tez çalışmasının suç korkusu ile ilgili bölümünde “zayıflık yaklaşımı” ile açıklanmaktadır.

Anket sonuçlarına genel olarak bakıldığında, kullanıcıların alanı kullanırken güvensiz hissettikleri durumların, birkaç istisna dışında, gözlem çalışması sonuçları ile bağdaştığı düşünülmektedir. Mekânsal problemlerin yanı sıra, kullanıcıyı güvenlik anlamında rahatsız eden bir diğer konu da kullanıcı profili konusudur. Tez çalışması kapsamında mekânın fiziksel problemleri ve bunların çözümüne yönelik öneriler geliştirilmekte; sosyal yapı ile ilgili problemlere çözüm üretilmemektedir. Sonuç ve öneriler bölümünde

bu fiziksel problemlere dair çözüm önerileri CPTED teorileri doğrultusunda geliştirilmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kentsel kıyı alanlarının kent yaşamındaki önemi tez çalışması kapsamında belirtilmektedir. Rekreatif kullanımlara hizmet eden kıyı alanları, kullanıcıların güvenle vakit geçirmek isteyecekleri, kentin gerilimli hayatından uzak, bünyesinde sosyalleşmeye olanak sağlayan farklı aktiviteleri barındıran ortamlar olmalıdır. Kent merkezi ile bağı güçlü, erişilebilir, kıyı boyunca sürekliliği sağlanmış ve her mevsim kullanıma olanak sağlayan kıyı alanları düzenlemek kentsel tasarımcıların önceliği olmalıdır. Bu koşulları sağlamak, mekânda kullanıcıların güvende hissetmesini sağlayacaktır.

Kavramsal bölümde incelenen suç korkusu kavramı ve mekânda güvensiz hissetme durumu, tez çalışmasında kıyı alanları özelinde incelenmiş, bu olumsuz durumu önlemeye yönelik kıyı alanı güvenlik ölçütleri geliştirilmiştir. Kentsel kıyı alanlarının kentin imajına sağladığı faydayı maksimum ölçüde tutmak, kentle bütünleşik güvenli kıyı mekânları yaratmak için mekân tasarımında güvenlik ölçütlerini sağlamak önemlidir. Bu ölçütler tez çalışmasının alan çalışması bölümünde Kadıköy kıyı rekreasyon alanı özelinde incelenmiş ve alanda yapılan anket çalışması sonucu elde edilen kullanıcı deneyimleriyle yorumlanmıştır.

Alanda yapılan gözlem çalışması, güvenlik kriterleri değerlendirmesi ve anket çalışması sonuçları bir arada incelendiğinde alanda kullanıcıların güvensiz hissetmesine sebep olabilecek fiziksel problemler bulunduğu görülmüştür. Bu fiziksel problemler yorumlanırken, yine kavramsal bölümde incelenmiş olan CPTED teorileri doğrultusunda çözüm önerileri getirilmiştir.

Mekânda görme ve görölme kavramları Jane Jacobs'un [1] çalışmalarında sıkça bahsettiği "doğal gözetim" ile ilişkilidir. Kentsel kıyı alanlarının bu özellikte mekânlar olması kullanıcıların mekânda güvende hissetmelerini sağlamaktadır. Kadıköy kıyı rekreasyon alanının, özellikle fiziksel özellikleri sebebiyle doğal gözetim açısından problemli olduğu gözlemlenmektedir.

Kıyı alanlarının doğrusal yapıda olması, kullanıcıların alana sadece belirli noktalardan giriş çıkış yapabilmesine olanak vermektedir. Tez çalışması kapsamında incelenen Kadıköy kıyı rekreasyon alanı; otopark kullanımları, atıksu arıtma tesisi arazisi ve doğal şev sebebiyle oluşan peyzaj dokusu ile sınırlanmış olduğundan diğer birçok kıyı alanına göre güvenlik anlamında daha kritik bir durumdadır. Özellikle şevin üst kotunda kalan mahalle erişimini sağlayan merdivenler ve çevresindeki peyzaj dokusu alanın güvenlik açısından problemli noktalarındadır. Bunların çözümü için, erişim sağlanan noktalarda yeniden düzenlemeler yapılması önerilmektedir. Kullanıcılar daha güvenli alternatif yolların varlığından yönlendirme tabelaları ile haberdar edilmelidir. Problemli noktalarda doğal gözetim alanı yaratmak için aktivite alanları oluşturulması ve bu bölgelerdeki fiziksel bozuklukların giderilmesinin iyileştirme çalışmaları kapsamında olumlu sonuç vereceği düşünülmektedir.

Kullanıcıların alana aitliğini arttırmak Jacobs'un [1] güvenli mekânlar için önerileri arasındadır. Komşu konutlarda yaşayanların kıyı alanını sahiplenmeleri, kullanıcıların alanda güvende hissetmeleri açısından önemlidir, çünkü, 'eyes upon street', yani sokaktaki gözlerin çoğalması doğal gözetim etkisini artıracaktır. Çalışma alanının yaz ve ilkbahar ayları akşam saatleri dışında ve kış ayları boyunca kullanıcılar tarafından pek tercih edilmediği gözlemlenmiştir. Kıyı rekreasyon alanını yıl boyu günün her saatinde canlı tutabilmek için alanda farklı mevsim koşulları için alternatif kullanım alanları oluşturulması önerilmektedir. Bu aktivite alanlarının güneşten veya rüzgârdan koruyucu fiziksel elemanlarla desteklenmesi kullanımı artırmak açısından önemlidir.

Jacobs' un önerilerinin yanı sıra, mekânda görme ve görölmeyi destekleyen Newman'ın [25] "savunulabilir mekân" teorisi ile kıyı alanı suç oluşumuna ortam hazırlamayacak şekilde yeniden düzenlenmelidir. Aydınlatma elemanlarının peyzaj dokusunda görme ve görölmeyi engellediği noktalarda desteklenmesi, alanın kullanıcı tarafından

okunabilirliğinin artırılması için yönlendirme levhalarının konması ve kıyı alanında kaçışsız noktaların doğal veya yapay gözetimle desteklenmesi -Newman'ın teorisi doğrultusunda- kıyı alanı için önerilmektedir.

Kıyı alanında temizlik ve bakımla ilgili problemler olduğu gözlemlenmektedir. Wilson ve Kelling'in Kırık Camlar Teorisi'nde [21] bahsedildiği gibi, kıyı alanının bakımsız olması ve bu duruma müdahale edilmediğinin kullanıcı tarafından gözlemlenmesi alanda kullanıcıların güvensiz hissetmesine sebep olmaktadır. Bu sebeple alanın bakımının düzenli olarak yapılması ve temizliğine özen gösterilmesi önerilmektedir.

Alan çalışması Kadıköy kıyı rekreasyon alanı özelinde gerçekleştirilmiş olan bu tez çalışmasının, güvenli kıyı mekânları tasarlamak amacıyla sunduğu önerilerin, diğer kıyı alanları için de faydalı bir rehber olması amaçlanmaktadır. Güvenli kıyı mekânı tasarım ölçütlerinin bu tez çalışmasında izlenen yöntemde olduğu gibi; öncelikle gözlem çalışması ile kıyı alanlarında değerlendirilmesi ve sonrasında da anketlerden elde edilen kullanıcı görüşleriyle desteklenmesi ile daha güvenli kentsel kıyı mekânları yaratılabilir. Böylece, kentsel hayatın ayrılmaz bir parçası olan kıyı alanları, kentlilerin güvenle vakit geçirdiği, aktivitelerle dolu, kentle bütünleşik başarılı kamusal mekânlara dönüşebilir.

Tez çalışmasının devamı olarak güvenli kıyı mekânı tasarım ölçütlerinin kentin diğer problemleri alanlarında da incelenebilecek şekilde geliştirilmesi ve ölçütlerin farklı çalışma alanlarında uygulanabilirliğinin artırılması yönünde araştırmalar yapılması konunun geliştirilebilmesi anlamında önemlidir. Bu konudaki dünya örneklerinin incelenmesi ve ülkemize uyarlanmasının ileride kentsel tasarım disiplini kapsamında yapılacak yeni araştırmalara konu olması beklenmektedir.

KAYNAKLAR

- [1] Jacobs, J., (2015). Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı, (Bülent Doğan, çev.), İkinci Baskı, Metis Yayınları, İstanbul (orijinal eserin yayın tarihi 1961).
- [2] Project for Public Spaces, What Makes a Successful Place, <https://www.pps.org/reference/grplacefeat/>, 01.07.2017.
- [3] TDK, "Güvenlik", <http://tdk.gov.tr>, 01.07.2017.
- [4] Oxford Dictionary, "Security", <en.oxforddictionaries.com/definition/security>, 25.09.2017.
- [5] Palabıyık, H. (2004). "Avrupa Kentsel Şartı", Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Anlaşmaları", 197-253, Birleşik Yayınları, İzmir.
- [6] Greene, M., Urban Safety in Residential Areas, <http://siteresources.worldbank.org/INTURBANDEVELOPMENT/Resources/336387-1268963780932/6881414-1268963797099/greene.pdf>, 27.09.2017.
- [7] Maslow, A.H., (1943). "A Theory of Human Motivation," Psychological Review, 50: 370-396.
- [8] Ataç, E. ve Gürbüz, D., (2009). "Kentsel Mekânda Gelişen Suça Müdahale Etmede Disiplinlerarası Güvenlik Politikaları", Polis Bilimleri Dergisi, 11 (1): 26-46.
- [9] TDK, "Korku", <http://tdk.gov.tr>, 25.09.2017.
- [10] Garofalo, J., (1981). "The Fear of Crime: Causes and Consequences", Journal of Criminal Law and Criminology, 72(2):839-857.
- [11] Ferraro, K. F., (1995). Fear of Crime: Interpreting Victimization Risk, State University of New York Press, Albany.
- [12] Doran, B.J. ve Burgess, M. B., (2012). Putting Fear of Crime on the Map, Springer Series on Evidence-Based Crime Policy, http://www.springer.com/cda/content/document/cda_downloaddocument/9781441956460-c1.pdf?SGWID=0-0-45-1200548-p173946017, 07.09.2017.
- [13] Uludağ, Ş., (2010). "Vatandaşların Suç Korku (Güvenlik Endişesi) Seviyesine Etki Eden Faktörler ve Alınabilecek Önlemler: Malatya Örneği", Polis Bilimleri Dergisi, 12 (1): 1-28.

- [14] Boers, K., (2003). "Crime, Fear of Crime and The Operation of Crime Control in The Light of Victim Surveys and Other Empirical Studies", 22nd Criminological Research Conference, 24-26 November 2003, Strasbourg.
- [15] Yıldız, M. ve Akın, G., (2015). "Kadın ve Suç Korkusu: Yaygınlaşmış Klişeler", Gündelik Hayat Sosyolojisi Açısından Suç ve Suç Korkusu, Hegem Yayınları, Ankara.
- [16] Britton, D. M., Jacobsen S. K. ve Howard, G., (2011). The Gender of Crime, <https://books.google.com.tr/books?id=UyccDwAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=tr#v=onepage&q&f=false>, 26.09.2017.
- [17] Kalaycı, A.R., (2015). "Gündelik Yaşam, Medya ve Suç", Gündelik Hayat Sosyolojisi Açısından Suç ve Suç Korkusu, Hegem Yayınları, Ankara.
- [18] DuBow, F., McCabe, E. ve Kaplan, G., (1979). Reactions to Crime – A Critical Review of The Literature, <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=uc1.31210024790030;view=1up;seq=39>, 25.09.2017.
- [19] Zuhaimi I.M.R., M., Isnin, Z. ve Yahya, Z., (2016). Enlivening the Waterfront: Crime Prevention Through Design, <https://researchgate.net/publication/305821688>, 14.06.2017.
- [20] Crowe, T., (1994). Understanding CPTED, <http://plannersweb.com/1994/10/understanding-cpted/>, 24.10.2017.
- [21] Wilson, J.Q. ve Kelling, G.L., (1982). The Police and Neighbourhood Safety; Broken Windows, www.theatlantic.com/magazine/archive/1982/03/broken-windows/304465/, 28.09.2017.
- [22] Jeffery, C.R, (2000). "CPTED: Past, Present, and Future", International CPTED Association Newsletter, 3(7):1-2.
- [23] Gibson, V. ve Johnson, D., (2013), CPTED, But Not As We Know It: Investigating The Conflict Of Frameworks And Terminology in Crime Prevention Through Environmental Design, <http://www.veilg-ontwerp-beheer.nl/publicaties/cpted-but-not-as-we-know-it>, 28.07.2017.
- [24] Wilson, P.R. ve Geason, S., (1989). Designing Out Crime: Crime Prevention Through Environmental Design, Australian Institute of Criminology, Canberra.
- [25] Newman, O., (1996). Creating Defensible Space, Center for Urban Research Rutgers University, New Jersey.
- [26] Kılıç, A., (1999). Kıyıda Geri Çekilme Sürecinde Kent-Kıyı İlişkisi, Kentsel Kıyı Tanımı ve Bu Kavrama Dayalı Kentsel Kıyı Gelişme Stratejileri: İstanbul Örneği, Doktora Tezi, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [27] Tağil, Ş. ve Cürebal, İ. (2005), "Altınova (Balıkesir) Sahilinde Kıyı Çizgisi Değişimini Belirlemede Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 15(2):51-68.
- [28] Çelik, K. (2015), "Kıyı Alanlarının Planlanmasında Kıyı Kenar Çizgisinin Önemi", Küresel Mühendislik Çalışmaları Dergisi, 2(1):36-4.

- [29] TDK, “Kıyı”, <http://tdk.gov.tr>, 01.07.2017.
- [30] Oxford Dictionary, “Coast”, en.oxforddictionaries.com/definition/coast, 26.06.2017.
- [31] Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Kıyı ve Dolgu Alanları, <http://www.csb.gov.tr/turkce/dosya/egitims/kiyikanunuuygulamalari.doc>, 26.06.2017.
- [32] Çakır, B., (2012). “Kıyı ile İlgili Tanım ve Terimler”; Derleyen: Ersoy, M., (2012). Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük, Birinci Basım, Ninova Yayınları, İstanbul.
- [33] Oxford Dictionary, “Waterfront”, <https://en.oxforddictionaries.com/definition/waterfront>, 26.06.2017.
- [34] Keleş, R. (1989), “Kıyıların Korunması ve Toplum Yararı”, SBF Dergisi, 44(1-2):39-62.
- [35] TDK, “Rekreasyon”, <http://tdk.gov.tr>, 15.10.2017.
- [36] Oxford Sözlüğü, “Recreation”, <https://en.oxforddictionaries.com/definition/recreation>, 15.10.2017.
- [37] TDK, “Rekreasyon alanı”, <http://tdk.gov.tr>, 15.10.2017.
- [38] National Research Council (U.S.) Committee on Urban Waterfront Lands, (1980). Urban Waterfront Lands, <https://books.google.com.tr/books?id=tzYrAAAAYAAJ&printsec=frontcover&dq=Urban+Waterfront+Lands.pdf&source=bl&ots=IlvafJgpVM&sig=uiubaoPJTwf6yuAczqvtDkFG7dg&hl=tr&sa=X&ei=dVgeUJCn87VsgbkkYGwBg#v=onepage&q&f=false>, 15.10.2017.
- [39] Project for Public Spaces, How to Transform a Waterfront, <https://www.pps.org/reference/turnwaterfrontaround/>, 08.10.2017.
- [40] Brantingham, P. ve Brantingham, P., (1995). “Criminality of Place: Crime Generators and Crime Attractors”, European Journal of Criminal Policy and Research, 3: 5-26.
- [41] Cape Town City, Design and Management Guidelines for a Safer City, <http://resource.capetown.gov.za/documentcentre/Documents/Procedures,%20guidelines%20and%20regulations/Design%20and%20Management%20Guidelines%20for%20a%20Safer%20City.pdf>, 28.09.2017.
- [42] The City of Edmonton Planning and Development, Design Guide for a Safer City, http://webdocs.edmonton.ca/InfraPlan/safer_city.pdf, 28.09.2017.
- [43] Sivalıoğlu, P., (1997). Kadıköy İlçesindeki Semt Parkları ve Sahil Dolgu Alanlarında Kullanıcıların Memnuniyet Derecelerinin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [44] Yandex Haritalar, www.yandex.com.tr/haritalar, 11.11.2017.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Hamiyet AKYAZICI
Doğum Tarihi ve Yeri : 14.04.1988, Tarsus
Yabancı Dili : İngilizce
E-posta : hamiyet_akyazici@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

Derece	Alan	Okul/Üniversite	Mezuniyet Yılı
Y. Lisans	Kentsel Mekan Organizasyonu - Tasarım	Yıldız Teknik Üniversitesi	-
Lisans	Peyzaj Mimarlığı	Ankara Üniversitesi	2011
Lise	Fen-Matematik	İçel Anadolu Lisesi	2006

İŞ TECRÜBESİ

Yıl	Firma/Kurum	Görevi
2017-...	BS Mühendislik	Peyzaj Mimarı
2016-2017	ONOFF Aydınlatma Tasarımı ve Danışmanlığı	Peyzaj Mimarı